

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

Реєстраційний № _____

Магістерська робота

**Мистецтво фотомонтажу та фотоколажу, застосування цих методів у
художній вихованні дітей початкових класів.**

Амбруш Жанет Людвигівна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103-Вн від 23.11.2022 року

Науковий керівник: **Кучай Тетяна Петрівна**
доктор педагогічних наук професор

Консультант: **Кулін Агнеш Золтанівна**
старший викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,
доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

**Мистецтво фотомонтажу та фотоколажу, застосування цих методів у
художній вихованні дітей початкових класів.**

Магістерська робота

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Амбруш Жанет Людвигівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Кучай Тетяна Петрівна**

доктор педагогічних наук професор

Консультант: **Кулін Агнеш Золтанівна**

старший викладач

Рецензент: **Коприва Аттіла Тиберейович**

кандидат мистецтвознавства, доцент

Берегове
2023

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés Tanszék

**A FOTÓMONTÁZS ÉS FOTÓKOLLÁZS MŰVÉSZETE; EZEKNEK A
TECHNIKÁKNAK AZ ALKALMAZÁSA AZ ELEMİ OSZTÁLYOS
MŰVÉSZETI KÉPZÉSBEN.**

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Ambrus Zsanett

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Kucsáj Tetjana

a pedagógiai tudományok doktora, professzor

Konzulens tanár: Kulin Ágnes

adjunktus

Recenzens: Kopriva Attila

a művészettudományok kandidátusa, docens

Tartalomjegyzék

Bevezetés	6
I. Montázs és kollázs műfajának általános bemutatása	7
I. 1. Fotóművészet, fotómontázs és kollázs kapcsolata	11
I. 2. Tárgyakkumuláció-Assamblage-Szemétművészet.....	15
II. Korstílusok, amelyekben központi szerepet kap a kollázs és montázs műfaja	18
II.1. A dadaista fotómontázs és kollázs	22
II. 2. A fényképészet szerepe a pop art montážsaiban és kollážsaiban	24
III. A Magyar kollázs és montázs	27
IV. Kárpátaljai művészek, akik munkásságában fontos szerepet kap a kollázs és montázs, asszamblázs műfaja	30
V. Gyakorlati rész: Kollázs-Montázs-Asszamblázs készítése az iskolában.....	33
V. 1. Asszamblázs foglalkozások az első és negyedik osztályban.....	42
V. 2. Kollázs-Montázs foglalkozások a második és harmadik osztályban.....	50
Összegzés	58
Mellékletek	62
Felhasznált irodalom	62
Képjegyzék-Ábra jegyzék	66

Зміст

Вступ.....	6
I. Загальна характеристика жанрів монтажу і колажу.	7
I.1. Зв'язок колажу, фотомонтажу та фотомистецтва	11
I.2. Накопичення предметів та мотлох-арт жанру, ассамбляж	14
II. Стилi, в яких жанри колажу і монтажу виступають як основні	18
II.1. Дадаїстський фотомонтаж і колаж.....	22
II.2. Роль фотографування в поп-арт монтажах і колажах.	24
III. Угорський колаж і монтаж.	27
IV. Закарпатські митці, в творчості яких важливу роль займає жанр колажу, монтажу і ассамбляж.	30
V. Практична частина: Виготовлення Колаж-Монтаж-Ассамбляж у школі	33
V.1. Заняття ассамбляжу у другому та четвертому класах.	42
V.2. Заняття колажу-монтажу у другому і третьому класах.	50
Резюме	60
Додатки	62
Список використаної літератури	62
Список картин та фігур.....	66

Bevezetés

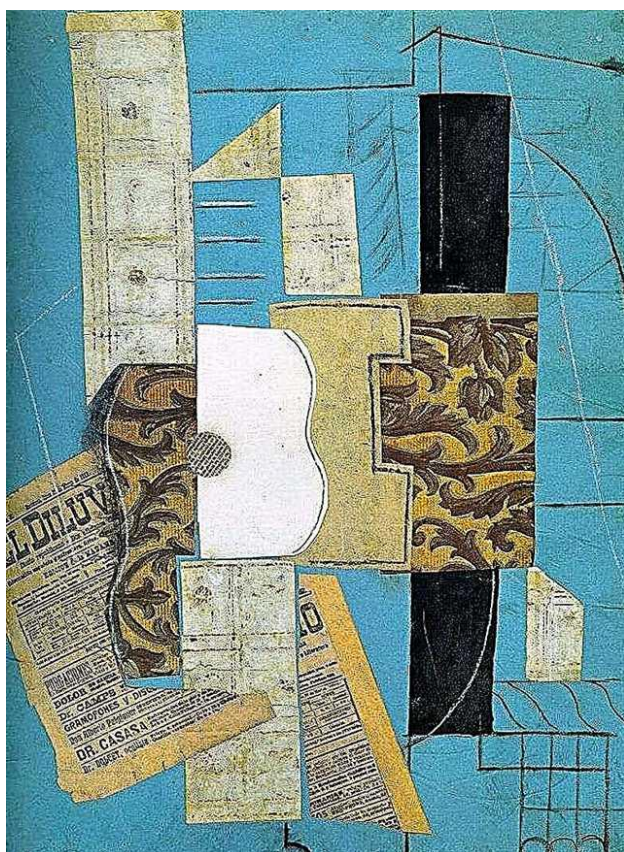
A szakdolgozatom témaválasztása során a képzőművészeti témakörökben gondolkodtam, mert számomra fontos helyet foglal el a művészet, és a művészet szépsége iránti érdeklődés felkeltése. A pedagógusi pálya során is elmondhatom, hogy kiemelkedő helyet foglal el, hiszen tanulmányok és szakirodalmak bizonyítják, a képzőművészet milyen széles körben befolyásolja, nem csak a vizuális nevelés vagy technika órák foglalkozásáról van szó, hanem ettől sokkal fontosabb. Hiszen ezeken az órákon a tanulókkal fontos megismertetni művészet szerepét a történelem során és a kiemelkedő művek iránt érdeklődjön. Továbbá fontos a művészet szeretetére nevelni a diákokat, hiszen körül vesz bennünket a művészet, akár festmény, szobor, épületek formájában, és ha képesek vagyunk észre venni a körülöttünk lévő szépséget azzal egész emberi életünkben belecsempészhetjük a szépséget. Ezek mellett pedig, amint már említettem szakirodalmak sora állítja nekünk a tényeket, miszerint a művészet órákon fejlődik a tanulók kreativitása, szépérzéke, finommotorikája, a tanuló szebben ír írás órán, szépen rajzol formákat matematika órán, különböző feladatok megoldásához pedig sokkal kreatívabban áll hozzá. Összességében a fejlődés minden területen megmutatkozik.

Amellett, tehát hogy megismerkednek különböző műfajokkal, amelyek régebbiek vagy akár új keletűek, fontos, hogy be tudják építeni a mai kor mindennapjaiba is. Mivel mindennapjainkban nagy szerepet játszanak különböző technológiai eszközök, ezért szakdolgozatom írása során a fotográfia, a fotomontázs és kollázs műfaját kutattam különböző stílusirányzatokban. A szakdolgozatomban kitérek a kollázs különböző fajtáira és azt, hogyan változott és milyen hatással volt a képzőművészet alakulásában. Mennyi lehetőséget és milyen sok kreatív megoldást láttak ebben a technikában a művészek, annak érdekében, hogy kifejezhessék magukat, vagy épp felszólaljanak bizonyos témák mellett.

Miután kutatásom során elég információhoz jutottam ahhoz, hogy felhasználhassam a tanórák során, elgondolkoztam azon, mégis miként lehet ezeket a technikákat felhasználni, bár a tantervben számtalan lehetőség adódik kollázs felhasználására, mégis szerettem volna valamilyen új vagy érdekesebb sormában bevinni a tanórára.

I. Montázs és kollázs műfajának általános bemutatása

A montázs műfaja több művészeti ágban is megjelenik, mint a hatvanas években a szürrealizmus, dada, de még a filmrendezésbe is belopta magát. A hetvenes években kiforrt látszó szubkultúrák képviselői hatékonyan használták a fotómontázst, a médiaképek átértelmezésének, kreativitásának eszközét.¹ Eddig idegen anyagokat kezdtek el felhasználni és összekapcsolni egymással, olyan módszerrel, amire még azelőtt nem volt példa. A montázs mellett meg kell említeni a kollázs technikát is ami bár ugyan azon a kiindulási ponton alapul, mégis különbözik. Hiszen a kollázs művészetében kihangsúlyozzák az elemek különbözőségét, de mégis kapcsolatokat alakítanak köztük, megmutatják az idegennek tűnő tárgyak, képek, témák közötti összefüggést. A montázsban azonban inkább az összeillesztés és összeragasztáson van a hangsúly. Továbbá ezek az irányok még nagyon sok más formában is megjelentek, néhol eltértek kicsit az alapgondolttól, mint anyagban, vagy a anyagok beszerzését illetően. Ugyanis az úgynevezett asszamlázs képek tárgyai a szemétdombok, utcák, supermarketek tárgyaiból készülnek. Ezzel a művészek bebizonyították, hogy a lehetőségek tárháza végtelen, ha arról van szó milyen anyagokat

1. ábra Pablo Picasso: *Gitár kollázs* (1913)

és tárgyakat használhatnak a képzőművészetben. Ezek a technikák körbejárták a világot, az európai művészetben akkor vált jelentőssé, amikor Pablo Picasso és Georges Braque különböző tárgyakat építettek be a festményeikbe, amelyek újságpapírok, szövetdarabok, mellett háromdimenziós tárgyak is megjelentek, hogy így egészítsék ki és tegyék érdekesebbé munkáikat.² Picasso *Gitár* sorozatában, amelyet a szintetikus kubizmus nevében alkotott, de nemcsak ennek a művészeti stílus fedezhető fel, hanem sokkal több. Olyan kollázs műfajjal találkozunk, amivel mesterien ábrázolta hangszereket. A kollázsok valódi anyagokat, többek között tapétát, homokot, egyenes csapokat, közönséges húrokat, márkacímkéket, csomagolásokat, kottákat és újságdarabokat épített be a képeibe. A gitárszerkezetek, a síkfelületeken elhelyezett sík síkok a falból háromdimenziós elrendezésében a valós térben

¹ Perenyi Mónika: A jó pásztor. Bálint Endre kései fotómontázsaihoz. (2-3. old.)

² sulinet.hu – Szabó Éva: Festőiskola – a kollázs és montázs (2-4.bekezdés)

elhelyezkedő síkokká váltak.³ A valóság Picasso kompozícióiban létrejön, nem tükröződik, a művész akarata konstruálja, nem másolja. Őt követve művészek egész generációja – futuristák, szürrealisták, más irányzatok képviselői – érdeklődő volt az ilyen típusú művészi kreativitás iránt. A kollázskompozíció minden eleme a saját kontextusából kiemelve egy idegen környezetbe kerül, így teljesen új értelmet találva. Ez az anyagi átalakulás, a hagyományos kötelékek megszakadása, a hétköznapi dolgok szokatlan szerepe vonzotta a művészeket. Az művek fő célja: érzelmi állapot kiváltása, a belső és külső világ káoszának bemutatása, a logikus gondolkodás elhagyása. Az évek során nem történt feltűnő változás a kollázstechnikában, de nem csak a festészetet ragadta meg. Szerhij Paradzsanov rendező például feltalálta a filmkollázs technikát és felhasználta filmjeiben, a fotókollázs és a számítógépes kollázs is fejlődik. Amint az elmondottakból is kitűnik, a kollázst elsősorban a művek textúrájának érzelmi élesebbé tételére használják.⁴

Fernandes Arman nevéhez köthető az asszamlázs (assamblage) irányzat, amely egyfajta felhalmozás, ezalatt hétköznapi tárgyak összegyűjtött, azonos méretű és rendeltetésű tárgyak halmazának kiállítását értjük. Szürrealista kirakatokat rendez be melyekben a művészi szemléletet az anyagok információjának a válogatás nélküli valósága helyettesíti.⁵ Ezen az irányon elindulva Daniel Spoerri különleges és egyedi formáját találta meg műfajnak, amikor is megalkotta első csapdaképét. Ezek az alkotások azért meglepőek, mert koszos edények, üres üvegek, hamutartó és cigarettacsikkek asztalra, székre vagy másfajta alátétre rögzített, mintha csak étkezés után ott maradtak volna, de még egy egyedi csavarral, vízszinted helyzetükből függőlegesbe fordítva,

2. ábra Daniel Spoerri: *Sevilla-Serie Nr. 27. Assemblage*
1992.

³ eferit.com – A szintetikus kubizmus születése: Picasso gitárosai (10. bekezdés)

⁴ Педагогічні вісник Поділля №3 2022 (26-27. old)

⁵ Kazinczy Gábor – Hagyomány és invenció a kollázsművészetben (50. old)

képként fellógatta a falra. Ezenkívül még érdemes megemlíteni tárgyak rengetegéből építkező asszablázsait.⁶

Ami érdekes még ezekben a montázsokban, hogy a cut out mint képalkotó eljárás a mentális képek lélektanát is létrehozza, a tudatos kontroll és laza kontroll létrejövő képzetáramlások, álom, éber álom és elengedett fantázia tanulmányozásához. Mérei Ferenc pszichológus a pszichikum habitusát keresi a fotómontázsban. Bálint Endre montážsaiban pedig a könnyedség, elaszticitás és a rémület gyorsaságát fedezi fel. Bálint Endre montážsait legnagyobb mértékben a lemondásról, mivel betegsége miatt, le kell mondani a festészetéről, ugyanis nem egészsége érdekében kerülnie kellett a terpentín által kibocsátott szagokat, így lesz kifejező eszközévé a montážs, amellyel látványos és komoly mondani valóval rendelkező művek születtek. Műveit rendszeresen kiállítottál, valamint a Szent Anré des Arts, baráti köre, a Törzs alkalmi és zártkörű műsorainak hozzátartozója. Ezeket a montážsokat már nem a lemondás jellemzi, sokkal inkább a szarkazmus, a politikával átítatott légkör jellemzi. Alkotásainak atmoszféráját, nagyban befolyásolta az, hogy éppen milyen érzelmek uralkodtak rajta, az is megfigyelhető, amikor szeretteitől elszakadni kényszerül, amikor fia elköltözik, ez az esemény pedig saját fiatalkori érzéseit is előhozhatta. Montážsain a kítaszítottság, félelem, kiszámíthatatlanság, kétértelműség sugárzik. Ezeknek az érzelmeknek a feldolgozásában, vagy elfogadásában nagy szerepet játszott az, hogy műveiben kifejezhette érzelm és gondolatvilágát. Ez az elv pedig a fiatalabb nemzedékekre is hatással volt, mint például a neoavantgárd és art-punk alkotókra.⁷

Egy olyan kritikus szemléelő társaság előtt ahol az igazi értéket az ecset és festék testesíti meg, nagyon nehezen állta meg helyét ez a fajta alapanyag, amely fő eszközei az olló és ragasztóanyag. Azonban Bálint Endre párizsi fotómontážsai (1958-62) meglepően pozitív reakciót váltottak ki a kritikus ítéletek előtt, ezek a montážsok eltérőek voltak az addigiaknál, ahogy a fehér alapon kecses kivágások, meghatározó és költői hatást teremtő illesztésével és simulékonyságával festői hatást keltenek. Bálintnak a montážs művészete nemcsak érzéseinek kifejezésére szolgált, hanem a cenzúra megtréfálása és a politikai szemléletek megnyilvánítása is, tehát a véleményét akár nyersen és élesen is megmutathatta ezzel az eljárással. Társadalom politikája nemcsak festészetét táplálta ihlettel, hanem montážsaiban is nagy szerepet játszik, de az utóbbiban a fotók felhasználása által sokkal élesebb és konkrétabb. Ebben az is közre játszik, hogy párizsi éve alatt (1957-62), hogy az újságok gyenge minősége miatt, leginkább képes albumok, folyóiratok és könyvek kivágásával, sokkal élénkebb az összkép, illetve ezek mellett saját festményeiről készült fényképeket is felhasznál, ami még inkább eredetibb összképet kölcsönöz. A formák különböző

⁶ artportal.hu – Danel Spoorri: Anekdotomania (4-5. bekezdés)

⁷ Perenyei Mónika: A jó pásztor. Bálint Endre kései fotómontážsaihoz (5. old)

felhasználásával és képek sokszorosításával újabb és újabb perspektívával dolgozik, betekintés enged a belső világának mélysége, sötétsége és a külvilág a mely tabukat és korlátokat állít. Visszatérő motívumait Mérei Ferenc pszichológus, nem jelképekként, hanem konkrét élménytöredékké értelmezi, minden újabb előfordulás az előző érzéseit viszi tovább, nem közvetlenül értelmezhető, a művész és a néző közös élményvilágára építkezik.⁸

Erdély Miklós az európai viszonylatban egyedül álló hazai fotómontázs-hagyomány közvetlen előképének egyedül Max Ernst acélmetszet montázsait tekinti (1977). Ernst kollázsai esztétikájának modellje a pszichoanalízis freudi topológiája.⁹ Max Ernst képalkotási technikáját nevezték, a *décalcomanie*-nak, amely a frottázs és a grattázs technikájából fejlődött ki, és lényegében a kollázs egy speciális, monotípiá-szerű verziójaként képzelhető el. Olyan kollázsként, amelynek során a vászonra felvitt festékbe belenyomott realista, fotografikus képek vagy konkrét tárgyak és anyagok nem válnak a festmény részévé, hanem pusztán nyomot hagynak azon, miközben maga a cselekvés is képalkotó folyamattá válik. Ezt a képalkotói folyamatot nevezte el a magyar művészettörténet cuppantásnak, amely véletlenszerű, kaotikus formákat eredményez, amely azonban a festék visszakaparásával kombinálva kísértetiesen emlékeztet a valóság esetleges és kaotikus szerkezetére, egy asztal lapjára, egy ház falára, vagy akár egy folyó kavicsos partjára.¹⁰

⁸ Perenyei Mónika: A jó pásztor. Bálint Endre kései fotómontázsaihoz.(10-11.old.)

⁹ Perenyei Mónika: A titkos nyelv.(495.old)

¹⁰ Hornyik Sándor: A szürnaturalizmus archeológiája (16.old)

I. 1. Fotóművészet, fotómontázs és kollázs kapcsolata

Amikor a francia romantikus festő Delaroche meglátta az első dagerrotípiát azzal a felkiáltással szólalt fel: „*La peinture est morte, à dater de ce jour!*” (Magyarul pedig: Mostantól a festészet halott!). Ez a újdonság az ő munkáját a saját szemében semmissé tette, tehát az ő művészetére a festészetre már nincs szükség, mert egy-egy jelenetet a dagerrotípiá is el tudja készíteni és ez az újdonságtól való félelem váltotta ki belőle a kijelentését. Azonban később kiderült, hogy ez inkább új lehetőségeknek a kezdete volt. Felmerül ilyenkor a kérdés, hogy a fénykép tényleg a valóságot mutatja? Amit a fényképezőgép lenszéje lát az valós élet? Hiszen ezek a fényképek is csupán a fénygépező gép lenszéjének a szüleménye, és az a valóságnak csak egy változata. Minden attól függ, hogy ki, hogyan állítja be, hogy mit lásson a lencse és mikor nyomja meg az elsütő gombot. Ez a fajta választási különbség, és a hogy a fényképeket nem végleges alkotásként, hanem alkotói eszközként, az új médiumot felhasználjuk alkotói gondolatmenetbe, egy olyan műfajnak a létrejöttét eredményezte, mint amilyen a fotokollázs. Azt, hogy a fénykép valójában az objektív és a fénykép lenszéje mit ábrázol, többféle képen is megmutatkozik a fotokollázs művészetében. Nézzünk meg pár ilyen alkotót az alábbiakban.¹¹

A montázs alapvető kifejezési eszköz a művészetben, az eljárást, a műfaj sokféle technikai megvalósításban alkalmazható, az alapelv miszerint különféle egymástól nagyon eltérő elemeket társít, ezáltal új kapcsolat jön létre, amikor láthatóan ellentétes elemeket rendelünk, vagy épp ütköztetünk egymásnak, az eredeti tartalmak megszűnnek, és új értelmet nyernek. A montázselvvel a fotóművészet nagy részén találkozhatunk, azonban ebben az esetben túllépnek a fotómontázs és fotokollázs gyakorlatán és ezek mellett megismerkedhetünk az egymásra fényképezéssel, különböző

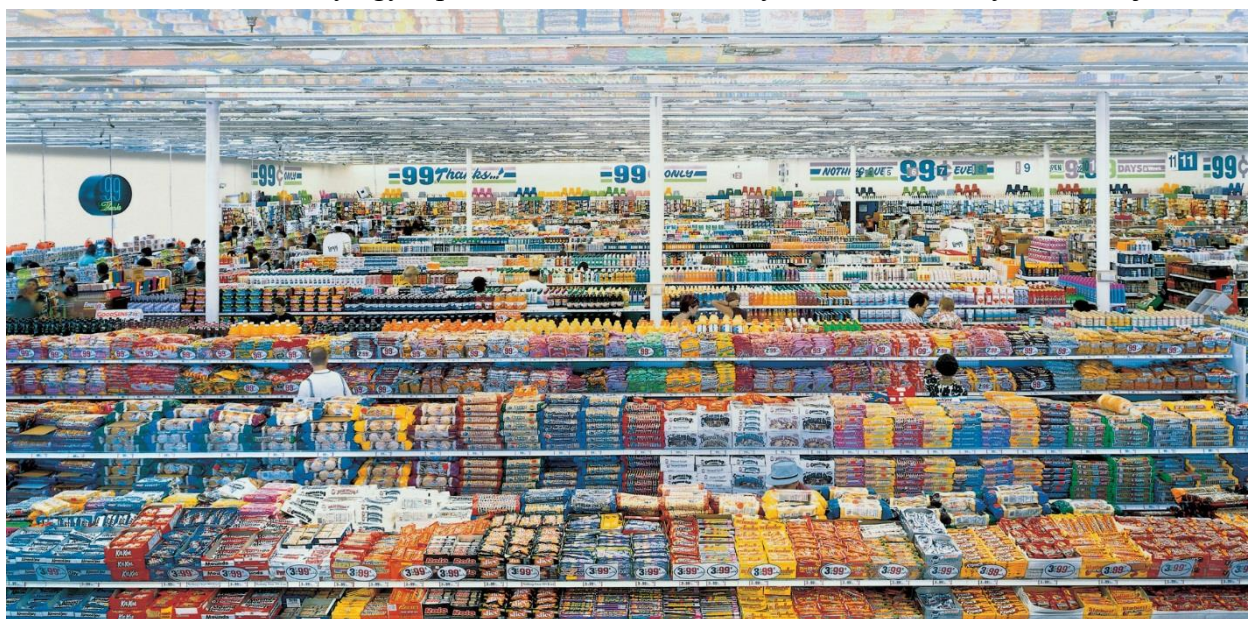
3. ábra David Hockney: Anya kollázs (1982)

¹¹ Farkas Zsuzsa: „Mostantól a festészet halott”(144-145. old)

megoldású vetítésekkel. Az alkalmazott vizuális művészeti területek, főleg a reklám eszközt, befolyását, a valóság megjelenítését látja a fotografikus montázsban.¹²

David Hockney munkásságában is fontos szerepet kap a fényképek használata. A fotográfia és a festészet állandó párbeszéde vonul végig munkáiban, a két művészeti forma tükrözi egymást. A kamera "természetes absztrakciója" abból adódik, hogy teljesen másképp működik, mint a szem a dolgok megjelenítésében. Szemünkkel körbenézünk a térben megjelenő formák között, egyes részekre jobban odafigyelünk, kiemeljük, a többire nem is figyelünk. A kamera objektivitása nem engedi meg ezt az egyidejűséget, lényegében azonos hangsúllyal rögzít minden részletet, óhatatlanul vizuális elemmé válik az, ami előtte történt. Az állandóan újító művész feladata a fényképezés ezen képességeinek megjátszása, a manipulatív oldal fokozása. A látszólag legszemélytelenebb eszköz, a fényképezés, amely az élettől, a külső valóságtól távol van, manipulálja a megjelenítést, hogy „valóságossá”, sőt valóságghüvé váljon. Ahhoz, hogy az utánzás idővel bekövetkezzen, speciális módszert kell alkalmazni. Például az egyetlen nézőpontot fel kell váltani a kubista több nézőponttal. Hockney fotói ezt az egyidejűséget, a különböző nézőpontok egységét teremtik meg. A pillanat értelmét veszti, és egy „más” időbeliség jelenik meg. David Hockney "Anya I." munkája jól szemlélteti a leírtakat. A képen látható téglalapok a szemek mozgását követik, a térhelyzet változására reagálnak, a különféle képkivágások és kiemelések szintézise, a formák síkbeli diffúziója, a megújult karakterek háttérbe szorulása ma is a valóság igazi reprodukcióját hordozza magában. A dolgok „kézzelfoghatóak”, de távolinak tűnnek.¹³

Andreas Gursky német művész, aki nagyméretű, digitálisan manipulált képeiről ismert. A 99 cent című alkotás, amely egy hiperrealisztikus fotó, amely hasonló Hockneynak a fotójával, és

4. ábra Andreas Gursky: 99 cent (1999)

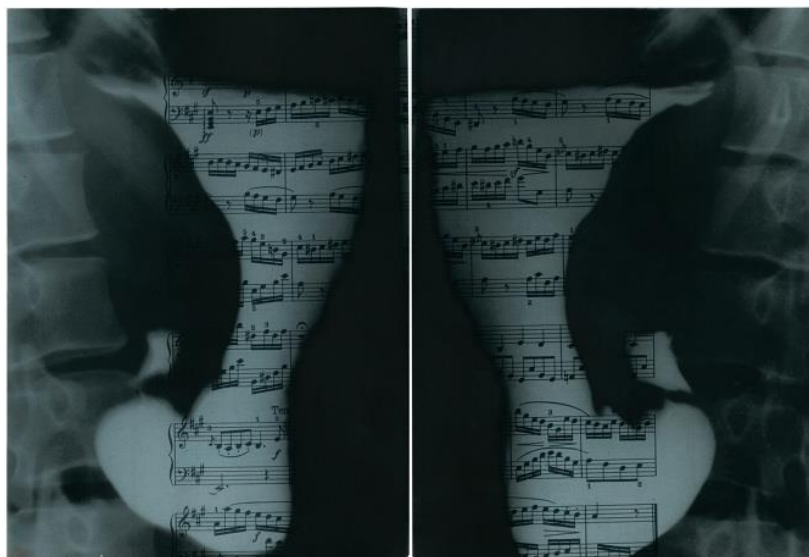
¹² Gyenes Zsolt: Az absztrakt fotográfia a kortárs művészetben (19. old)

¹³ Gyenes Zsolt: Az absztrakt fotográfia a kortárs művészetben (20. old)

a pop art művészetre reagálva, az alkotó egy egydolláros üzletben, arra hívja fel a figyelmet, hogy minden egyes portéka a vásárló figyelméért verseng, minden a fókuszba akar kerülni, és ő ezt úgy mutatja be hiperrealisztikus fotóján, hogy minden az üzletnek minden egyes részét külön-külön lefotózza. Hiszen amikor egy objektívvel dolgozunk, annak van egy központi fókuszpontja és az fényképen úgy jelenik meg, hogy amire a fókusz beállítom, az jelenik meg a legélesebben, amitől a fókuszpont távolabb van, az elhomályosodik, viszont ezen a 99 cent fotón, ugyanúgy, ahogy Hockney több képen lefotózta édesanyját, Gursky is lefotózta ennek az üzletnek a belső terét és a polcokat, úgy hogy folyamatosan odahelyezte a fókusz, ahol ezt a végső képen a fókuszban lévő dolgokat ő digitálisan összemontázta, tehát ezen a fotón minden fókuszban van, nincs olyan, ami homályos. Ez ad egy furcsa látványt, hiszen a szemünk is úgy működik, hogy amire éppen fókuszálunk, élesen látjuk, a többi homályos, és erre reagál Gursky a pop art-ra, a tömegkommunikációnak a figyelemfelhívó vonására is, ami a későbbiekben a pop art művészetében még jobban megjelenik.¹⁴

Richard Misrach is a természetben találta meg művészetének elemeit. A fényt visszafogottabb színharmónia egészíti ki. Az ég és a víz külön van megjelenítve. Elsősorban felfelé összpontosított, érdeklődésének középpontjában az égbolt, a csillagok és a bolygók álltak. A camera obscura képek esetében a hosszú expozíciók különleges, időben elnyújtott, művészi montázszerű fényhatásokat produkálnak. A valóság és az absztrakció kombinációja szintén erős feszültségforrás.¹⁵

Stane Jagodic szlovén fotóművész munkái nem értelmezhetőek a klasszikus fotóművészethez, mivel a művész szeretett más médiumok felé is érdeklődni. Művei sokszínű

5.ábra Stane Jagodic: *Szimmetria, röntgenművészet, montázs* (1972)

¹⁴ artnet.com: Andreas Gursky (1.bekezdés)

¹⁵ Gyenes Zsolt: Az absztrakt fotográfia a kortárs művészetben (23.old)

kreatív stratégiákról árulkodnak, amely távol áll a fényképezéstől. Ezek a vegyes médiával készült művek több különféle módon kapcsolódnak a fotózáshoz: azzal próbálkozik, hogy milyen módon tud betörni a fotográfia a művészet egyéb területeire, legfőképp a festészet és szobrászat területére. 1967-től az 1990-es évek elejéig Jagodic a fotózást és annak kreatív ágait a fotómontázs és fotókollázs területein próbálta ki magát, és ennek az időszaknak a művei jelentik munkássága legjelentősebb műveit. Meghatározó irány volt számára különböző egyenes szerkezetű, például hálók, ketrecek és modellkonstrukciók vizsgálata, amelyeket tükrökkel társított. *A fény megragadása* (1971) című alkotása jól szemlélteti ezt a tendenciát, ez az assemblage-on két óra látható, óralap helyén tükrökkel, amelyek egy kéttornyú ketrecebe vannak zárva, és a szemlélőt az időtlenség dimenziójába helyezik a nézőt, de akár jelenthetik azt is, hogy az időt szeretnék ketrecebe zárni, hogy ne repüljön el olyan gyorsan. 1972 után orvosi röntgenfelvételek felhasználásával kezdett el fotómontázsokat készíteni, a röntgenfelvételek átlátszós, kékes árnyalatai nagyban hozzájárultak, hogy kialakuljon Jagodic egyedülálló művészi látásmódja, amely a váratlan egymás mellé helyezések meghatározóvá váltak.¹⁶

¹⁶ Fotóművészet LXI évf. 3. szám - Stene Jagodic, a fényimádó (78-81.old)

I. 2. Tárgyakkumuláció-Assamblage-Szemétnívészet

Ha a manierista Arcimboldó idejében lett volna fényképezőgép, vajon a portréit, akkor ő is megfestette volna, vagy kollázsokat készített volna-e inkább? De ha az új realizmus idejében született volna, akkor lehet, hogy kitömött állatokból és tárgyakból rakta volna össze közismert portréit. Bár festő és a két dimenziós síkban dolgozik, de képeinek készítése, és alkotói hozzáállása párhuzamba hozható a fenti műfajokkal is.

Giuseppe Arcimboldo 16. századi festőművész, aki leginkább különleges portréiról vált világhírűvé. Műveit az precíz, részletes kidolgozás jellemzi, mégpedig azért, mert portréfestményei nagyban eltérnek a hagyományostól, ugyanis a személyek, akiket képein megtekinthetünk, különböző élőlények vagy tárgyak különös összekombinálásából állnak össze. Ahhoz, hogy Arcimboldo ezeket a festményeket elkészíthesse, elsősorban különböző állatokat tanulmányozott és rajzolt le, ezek a vázlatok az idő során fennmaradtak, ebből tudhatjuk, mennyi munka és tervezés állt egy-egy portré megfestése előtt. Festményein tökéletesítette a különböző részek, tárgyak, testrészek összeillesztésével történő képalkotást. Leghíresebb művei közé tartozik az Évszakok, amely egy négy festményből álló sorozat, amelyeket 1563-1573 között festett, II. Habsburg Maximilianusnak, Arcimboldo ugyanis a Habsburg birodalom fejedelmeinek készített már nagyon sok más portré képet is, hogy a Habsburgok Házát dicsőíthesse.¹⁷

A Négy évszakkal szorosan kapcsolatban áll a Négy elem sorozata is, amelyek mondhatni egymáshoz kapcsolódva egymással párhuzamban állnak, ha jelentésüket és összetételét tekintjük. Arcimboldo számos részlettel magyarázza, hogyan kapcsolódik a Négy évszak és a Négy elem, ugyanis megállapíthatjuk például, hogy a nyár forró és száraz, mint a tűz, a tél hideg és nyirkos, mint a víz, a tavasz és a levegő egyaránt meleg és nyirkos, az őszi és a föld pedig hideg és száraz. A festmények mintegy magyarázatoként készült Giovanni Battista Fonteo (1546-1580) verse, amely a Négy Elem és a Négy Évszak párbeszédéként alkotta meg a verset, ahogy Arcimboldo is azon dolgozott, hogy szemmetrikus megjelenést adjon műveinek, például a tavasz évszakát a levegő elem kíséri, ennek az évszakkal az elemével való kapcsolódása, amely a tudás kezdetét, a növényzet újjászületését, a madarak repülési képessége, légköri viszonyok akadály nélkül jelentik. Arcimboldo a levegő gondolatát a madártan képek enciklopédiájaként jeleníti meg, a rendkívül sűrű madárrajból álló festmény, hajfej benyomását kelti. Könnyen beazonosíthatunk hollót, baglyot, pávát a törzsön, egy sas, amely egyben a dinasztia szimbóluma is. A kis ragadozó madarak és papagájok alkotják a koronát, a pulyka az orrot, a fácán és kakastoll a száját és a

¹⁷ Liana De Girolami Cheney – Arcimboldo (36.old)

szakállt, a kacsza nyitott csőre a szemet, a liba, a hattyú, a papagáj és a bagoly a gallért. Ebben a megszemélyítésben a repülő állatok a tér és a szél középpontját idézik.¹⁸

Arcimboldo a Tűz elemét a Nyárral párosította, arra is odafigyelt, hogy valóban pár legyen belőlük, mivel a nyárt nő és Tűzet katona képében ábrázolta. A Tűz karaktere lángokat keltő tárgyakkól és fémtárgyakkól áll, fáklyák, ágyúk felvillanása, valamint tűz létrehozására használt tárgyak, például gyertyák, kovakő és rakéták. A korona hatalmas fatűzből áll, az orrot és fület két fémdarab alkotja, kis gyertyák a szemet, olajlámpa az állat, egy köteg kanóc a bajuszt, és egy tekercs gyertyakanóc a ráncos homlokot alkotja. A tűz megvilágítására szolgáló nagy gyertya képezi a nyakat és összekapcsolja a gallérral, amelyet a Rend lánc díszít.¹⁹

A Föld című festmény az Ősz évszakhoz párosul, ezen a portrén a homlokon állatok sokasága található: gazella, kecske, szarvas, leopárd, kutya, szarvas, szarvasbogár, őz, öszvér,

6. ábra Giovanni Arcimboldo: Föld, Levegő, Tűz, Víz (1573)

majom, medve, vaddisznó, ezek mind úgy illeszkednek egymással, hogy egy oldalprofilból látható arcra emlékeztetnek, a válla és mellkasa oroslán és bárány alkotja ezzel is a Habsburg családra utalva. Végül pedig a Víz elem a Téllal állkapcsolatba, ezen a festményen különböző vízi állatokat lehet felfedezni, mint például bálnák, rozmár, csikóhal, tengeri csillag. Az arc különböző halakból áll, a fül egy kagylóhéj, amelyre egy gyöngy van felfüggesztve. Egy cápa nyitott szája, éles fogaival ábrázolja portrén szereplő személy száját is, a nyakon tekergő angolna fedezhető fel, és egy lenyűgöző gyöngysor, azonban testét förtelmes nagy rák, teknős, homár, polip, békák, kagylók borítják. Arcimboldo folytatta a természet és képzelet világának felfedezését. Ezek a művészi képek egy olyan művész zseniális szellemének gyümölcsei voltak, akit a természeti világ ihletett, és az irodalom és vizuális szféra forrásaiból merített, ennek, ellenére mert szembeszállni a természet egyetemes törvényeivel és felhasználta őket művészetében. Azonban nem csak természeti jelenségekre korlátozódott kreativitása, ugyanis egyes festményein különböző tárgyakat fedezhetünk fel, mint a Könyvtáros (1562), A jogász (1566), a Vertumnus (1590), valamint Flora I, II és III. Ezek a képek nem hasonlítanak azokra a figurákra, amelyeket a Négy

¹⁸ Liana De Girolami Cheney – Arcimboldo (138-146.old)

¹⁹ Liana De Girolami Cheney – Arcimboldo (147-171. old)

évszak vagy a Négy Elem sorozat részeként készített, inkább animációs projektek, ahol az élettelen és élő együtt él. Arcimboldo művészetére szürrealista művészek, mint Salvador Dalí, Marcel Duchamp, Max Ernst is felfigyeltek és saját művészetükben is felhasználták.²⁰

Timothy Noble és Susan Webster a Tim Noble és Sue Webster néven elterjedt művészetben együttműködő páros, akik olyan szobrokat hoztak létre, amely nemcsak szemétből készülnek, de fény és árnyék felhasználásával válnak megtekinthetővé. Olyan különleges módon illesztették, össze a szemétdarabokat, amelyek első ránézésre, csak össze-vissza kupacoknak hatnak, azonban, amikor a megfelelő szögben kapnak világitást, érthető válnak a formák és meglepően részletes ábrázolást fedezhetünk fel a

7. ábra Tim Noble és Sue Webster

szobrokon. Ennek a művészeti technikával váltak híressé, és járták meg számtalan múzeum termeit. Legtöbbször emberi alakokat ábrázolnak, különböző pozícióban, de állat és fej szobrokkal is találkozhatunk, ha alkotásaik között nézelődünk.²¹

²⁰ Liana De Girolami Cheney – Arcimboldo (172-246 old)

²¹ artnet.com – Tim Noble and Sue Webster artworks (1. bekezdés)

II. Korstílusok, amelyekben központi szerepet kap a kollázs és montázs műfaja

Konstruktivizmus

1912-ben kialakuló absztrakt művészeti ág, amely az orosz művészetben jelenik meg elsőként. A művészet képviselői újraértelmezték a tér a sík elhelyezkedését, a kompozíciót elemeiben változtatták meg, és bár átvettek elemeket a kubizmus és futurizmus jegyeiből, mint az elemek egymásra és egymás mellé építésével, ábrázolásával.²²

A megnevezésből kiindulva azt hihetnénk, hogy azok a művészek, akik ebben a stílusban alkottak, vagy ezt használták mondanivalójuk kifejezésére, valami újat "építettek", valami újat hoztak létre. Azonban a ellentétben azzal, hogy a konstruktív vagy konstruálás építés, hozzárendelés, létrehozást jelent, ha ezeket a műveket megfigyeljük az alkotók sokkal inkább szedték elemeire, bontották fel az elemeket, tárgyakat és személyeket és azokból a darabokból újraértelmezve készítették a saját elképzeléseik a saját mondanivalójuk kinyilvánítása érdekében egy olyan művet, ami elgondolkoztat, értelem keresésére buzdít. Elgondolkoztat azon, hogy mit akart a művész elárulni, mire akar fény deríteni, rádöbbeneni, néhány esetben komoly témákkal kapcsolatban is. Hiszen ezek a művészek nem csak saját szórakoztatásukra alkottak, hanem kiálltak valamiért, felszólaltak valami ellen és mivel az ő eszközük a művészet volt ezt használták. Megbontották a tárgyakat, részekre szedték a kompozíciót és minden elemet felhasználtak, amit érdekesnek találtak rá. Felhasználták a formákat, felhasználták a színeket, lebontottak majd megalkottak egy művészi képet, amellyel a világot ábrázolták, az univerzum titkait hozták felszínre, hogy mindenki számára láthatóvá legyen.

Oroszországban meghatározónak számított az újplatonista filozófia, miszerint az orosz szuprematizmus és konstruktivizmus mindenképp előtt geometriai formákat használt, amelyek Platón számára a belső világhoz tartoztak. Szerinte ugyanis a mértani formák se nem objektívek abban az értelemben, ahogy az első művészeti irányzat, amely azért használta a geometriát, mert komolyan vette Platónnak a külső valóságot csupán ábrázoló, hagyományos művészet elleni lázadását. A geometria a csillagok vizsgálatából alakult ki, vagyis túllép a földi határokon. Ezt bizonyítja az, hogy több orosz konstruktivista, mint Kazimir Malevics, Alekszandr Rodcsenko, Vladimir Tatlin, akik a törvényszerű mozgást, az üres kozmikus térbe helyezi, vagy a fehér vonalak a fekete alapon az esti sötétségben hasítanak. Ebből következtethetünk arra, hogy a konstruktivizmus elválik a láthatótól és valamilyen láthatatlant tesz elérhetővé. „Az igazi alkotás és rombolás ugyanezen identitása képezi az újkori felvilágosodás szellemében az igazsághoz

²² Művészeti lexikon 2. kötet (674-675 old)

eljutni annyit jelent, mint minden történeti előítéletet és helyi kulturális formát megtagadni, túlhaladni.” (Groys, 1996) – vélekedik Boris Groys filozófus a konstruktivizmusról, ami szintén bizonyítja, hogy a konstruktivizmus egyfajta újra értelmezése a réginek, mélyebb és távolibb megformálása.²³

Vladimir Tatlinra 1913-ban nagy hatással volt, amikor megtekintette Picasso kartonból készült gitárját és más konstrukcióit. Ezután úgynevezett festői reliefeket kezdett el alkotni, amelyek tulajdonképpen falakra erősített anyag kollázsok, ahol a ragasztást a szögelés, mint elsődleges munkafolyamat váltja fel. Tatlin reliefjein a fa és az arany fóliaalap együttese, az egyszerű és díszes jelenik meg egy felületen. A relief-kollázs jellemző anyagszerűség és tér hatása jelenik meg.²⁴

8. ábra Alekszandr Rodcsenko: *Erről* (1923)

Alekszandr Rodcsenko szovjet-orosz képzőművész, aki a vizuális művészetben belül, minden területen kipróbálta magát, és alkotott, beleértve a fotó kollázs és montázs technikát is, illetve életében nagy szerepet játszott a fotográfia, amiben nagyon sok lehetőséget látott. Rodcsenko a húszas évek végén, még aktív vitát folytatott a fotográfia fontosságáról és lehetőségeiről, ugyanis nézete szerint, hogy egy új társadalomban csak új stílusú elveket követő és új médiumokat alkalmazó művészetnek lehet törvényszerűsége. Moholy-Nagy Lászlóval egyformán látott kreatív lehetőséget a fényképezésben és a fényképekben, mint művészi önkifejezés eszközei. Véleménye szerint új kompozíciós megoldásokkal, mint például az átlós elrendezéssel, egy új szemszögből is meg lehet mutatni a már megszokott dolgokat, kiemelve azok eddig kevésbé fontos aspektusait, új jelentést adva neki.

Olyan művész volt, aki szakítani akart a hagyományokkal, valami újat akart alkotni, és ennek érdekében, nagyon sokat kísérletezett. Különös beállítások mellett, kedvelte az hangsúlyos perspektivikus torzulásokat, az ismerős formák megváltoztatásának és újraértelmezhetőségét

²³Boris Groys: A konstruktivizmus filozófiája (124-127. old)

²⁴Nemes Gábor: A kollázs és montázs mint képalakítási eljárás változatai az építészeti rajzban I.kötet (35.old)

lehetőségét.²⁵ Érdekelte azonban a foto kollázs, amely művészettel nem egyedül, hanem feleségével együtt Varvara Sztjepanovával készítették. Különböző színeket, szavakat, betűket és képeket összehangolva, újfajta egységet hoztak létre a festészet és irodalom között, formális és nem értelmezhető tartalmakat, az újságokkal és az "élet"- képekkel játszva hoztak létre egy új megközelítést, egy új nézőpontot. 1918 – 1923 között Rodcsenko egyre inkább fotografiai elemeket használt kollázsaihoz. Ennek bizonyítéka, hogy egyik leghíresebb kollázs illusztrációja csak fényképekből áll, amely Vlagyimir Majakovszkij *Erről* című költeményt hivatott illusztrálni.

26

Sztjepanova művészetében az újságkép kivágás is megjelenik, így narratív elemek gazdagítják az addig jórészt absztrakt formai elemekből építkező kollázst. Rodcsenko egyértelműen narratívaként használja a kollázst, illetve itt már fotómontázsról beszélhetünk. Az orosz konstruktivista kollázs tárgyalásakor külön figyelmet érdemel El- Lissitzky (1890-1940) Proun sorozata, melyben építészeti elemekből, vetületi és axonometrikus ábrákból, illetve ragasztott geometrikus formákból épül fel a műalkotás.²⁷

A fotómontázs rengetek lehetőséget rejt magában, azon felül, hogy fotórészleteket ragasztanak össze, és ezt sikerült bebizonyítani a művészeknek. Különös képen El Lissitzky, aki kísérletei során, olyan technikát alkalmazott, amely labormunkálatok során, műteremben egyesíti fotóképé, fotólitográfiává a külön lévő felvételeket. Ez a fajta montázs jelentősebb, konkrétabb és lágyabb áttünések által válik a kép kifejezőbbé. Továbbá a montázs sosem csak érzések, vagy pillanatok kifejezésére szolgált, egy-egy montázsnak jelentős szerepe jutott a politikában is, El Lissitzky és munkatársai 4 méter magas és 29 méter hosszú fotófrízét a kölni 1928-as nemzetközi sajtókiállításon mutatták be, amely a Szovjetunió új eredményeit szándékozta bemutatni. A fríz terjedelme miatt már a film-montázzsal összeköthető.²⁸

Moholy-Nagy László rendkívüli mód foglalkoztatta a fotográfia, művészként és tanárként maga is készített fotókat, fotogramokat és fotókollázsokat (fotóplasztikákat). *A nagyváros dinamikája* című filmtervezete a legjobb példa. A nagyváros önként kínálja a montázs és a kollázs koncepcióját, hiszen itt a valóságban is a legkülönbözőbb tárgyak, emberek, események kerülnek a legváratlanabb kapcsolatokba egymással. Nem véletlen, hogy Moholy Filmvázának kulcsszava épp a tempó, hiszen a nagyváros dinamikája az, ami elsősorban megragadta a képzeletét. Mint ahogy az sem véletlen, hogy a nagyváros-élménye visszaadására egy verbális-vizuális kollázs formát: a tipofotót tartotta a legalkalmasabbnak. Ezzel a különböző elemeket egymás mellé rakó

²⁵ Mai Manó Ház – Alekszandr Rodcsenko, a meglepő nézőpontos mestere (1924-1934)

²⁶ Steve Yates: A tér költészete (57-68)

²⁷ Nemes Gábor: A kollázs és montázs mint képalakítási eljárás változatai az építészeti rajzban I.kötet (35.old)

²⁸ Nemes Gábor: A kollázs és montázs mint képalakítási eljárás változatai az építészeti rajzban I.kötet (41-42.old)

kollázs-elv fontosságával magyarázható az is, hogy Moholy soha nem készített a szó szorosabb értelmében vett – egymás mellé ragasztott fotókból összeállított – montázsokat. Az ő fotóplasztikáinak, a fényképet is fölhasználó, de alapjában véve grafikai műveinek egészen más az esztétikai alapelvük, mint mondjuk Rodcsenko montázsainak. Moholy abban látta a legfőbb különbséget a fotómontázs és a fotóplasztika között, hogy az előbbi túlságosan részletező mondhatni epikus.

A fotóplasztikák jellegzetes vonása az is, hogy szemben a dadaista-konstruktivista, többnyire zsúfolt montázsokkal, amelyek mintegy összepréselik a teret, Moholy a montázsain egy egyszerű vizuális eszközzel valóságos térillúziót teremt. A különböző nagyságú kivágott fényképeket úgy helyezi el, hogy a perspektivikus rövidülés illúzióját keltsék: „elől” vannak a nagyobb fotók, majd utánuk sorban a kisebbek. Szép példája ennek az *Új berendezés a múzeumokban: mindenki meglőheti a maga képét* (1927) című fotóplasztikája, amely azt lehet mondani, felszeleteli a teret, vagy az *Ég és föld között* (1926 k.) című, variációkban is fennmaradt kép, mely a téri rövidülés méretekkel való érzékeltetése és a segédegyenesek kombinációjával szinte örvényként húzza le a néző tekintetét valamiféle elképzelt mélységbe.²⁹

²⁹ Szilágyi Sándor: Anti-fotográfia (30-59.old)

II.1. A dadaista fotómontázs és kollázs

A dadaista és konstruktivista alkotók ugyan abból az alaptól indultak ki, miszerint fényképek, képeslapok és ikonok felhasználásával készítették, de a dadaisták a valóságnak azt a morzsáját igyekeztek kiszűrni amely, botrányos visszhangot és káoszt okoz, mint ahogy azt eredetileg maga a művészeti ág létrejötte is volt. A dada általános kollázs és fotómontázstechnikája már 1922-ben Devetsil csoport népszerű művészi kifejező eszköze volt, ugyanakkor nem egyértelműen dada reprodukciója, 1923-tól a poétizmus irányába haladtak tovább, amely a csehszlovák kollázs művészet egyedi irányzata.

Kurt Schwitter német festő és kollázs készítő maga is közel állt ehhez, de az ő stílusa sajátosabb hangvételű volt, amelyet ő maga Merznek nevezett. Schwitter legtöbb kollázsa geometriai alakzatokat tartalmaz, amelyek a rétegesen jelentek meg, betűket, szavakat és számokat is tartalmazott. Alkotásai során felhasznált még drótot, madzagot, szögeket, dugókat, rozsdás fémeket, fadarabot, ruhafoszlányokat is, amelyekből egy madárfészekszerű építmény készített.³⁰Karel Teige cseh kollázs készítő munkáival részben hasonló geometriai formákon alapuló műveket készítettek, amely elrendezés a konstruktivizmus és dadaizmus között helyezhető el. Teige kollázsainak azonban egyértelmű a tárgya: modern városi élet, korabeli kultúra és nagy figyelmet szentel a női testnek is.

Déry Tibor magyar költő, író költeménye illusztrálására alkalmazta a kollázs művészetet, amely a szöveg és kép között egyedi párbeszédét működteti. *Az ámokfutó* című költeményének vizuális és szöveg szempontjából a dada világszemlélet fedezhető fel, a művet lefordította német nyelvre is, hogy Berlinben is publikálhassa, azonban ezt a művét már más képalkotással illusztrálta ezáltal a német változat inkább adaptációnak tekinthető. *Az ámokfutó* kollázs technikája által az szűrhető le, hogy az ember napról napra egy kaotikus világgal szembesül. A képanyag forrása az akkori kor sajtója, és még a költemény is azt sugallja, hogy az újságok különálló történéseit kapcsolja össze. Déry műve az élet bizarr, összefüggő szerkezet hiányának tapasztalatához kapcsolódik, ezt pedig vizuálisan olyan emberi testek képviselik, amelyeknek hiányoznak bizonyos testrészei, vagy közbeékelte szövegrészek választanak el egymástól. A mű címéből kifolyólag a futáshoz kapcsolódó elemek is megjelennek, számos kivágott lábak céltalan elhelyezésével utal arra, hogy a futás a halál felé vezet. Déry költeménye nyílt kritikát fogalmaz meg mindenféle agresszióval szemben.³¹

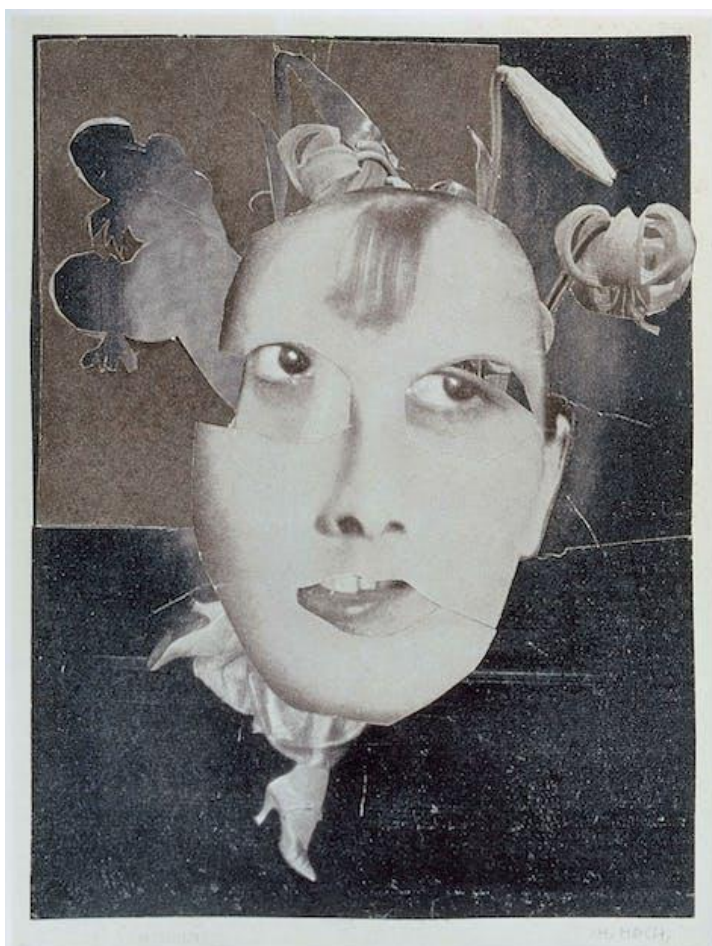
A berlini Dada intenzitása a fotómontázs, a propagandára felhasznált kollázs. Rauoul Hausmann emelte művészi szintre ebben az időben fotómontázst. Kivágott, összetépett

³⁰ sulinet.hu – Szabó Éva: Festőiskola – kollázs és montázs (5.bekezdés)

³¹ Helikon – Irodalom és kultúratudományi szemle – A százéves dada 2017/1 (59-124. old)

fényképdarabokat és új egészé alakította, grafikai jelekkel és többnyire fotoelemekkel. A dadaita fotomontázst elsősorban John Heartfield alkalmazta politikai célokra. 1914-től a frontról újságképekből összevágott lapokat küldött a hátszágba. Ezek a montázsok a háború értelmetlenségét merészen és vitatkozva fejezte ki. A hitlerizmus idején antináci fotomontázs-plakátokat készített. ³²

Hannah Höch szintén a műfaj példás képviselője. A számos magabiztos kollázst kiállító Höch munkáit Adolf Behne kritikus „kiemelkedő alkotásoknak” minősítette, amelyek a Vásár észlelt hiányosságai ellenére „érdemes volt ellátogatni a kiállításra”, és már a vásár alkotásai előtt is említést kapott. Ismertebb Hausmann és Grosz. Höch férfiak uralta környezetben, meghatározó szakértelemmel kollázsokat használt. A médiumnak a hagyományos művészi formák megkérdőjelezésére vonatkozó képességének határozott felkarolása nem csupán egy pillanatnyi művészi fejlődés volt. Előre vetítette az érdeklődést a kollázs fanyar, megrendítő

9. ábra Hannah Höch: *Englische Tänzerin* (angol táncos) (1928)

és gyönyörű lehetőségeinek feltárása iránt, amelyek élete során végig folytatódnak. Ez a határozott művészi kíváncsiság és az intellektuális határok lebontására irányuló eltökéltség Hannah Höch maradandó öröksége lett. Höch számára ez a lázadás velejárója volt a médium használatának is. Számára lenyűgöző a képek feldarabolása, visszaszerelése, leragasztása. Az 1920-as évek végétől 1935-ben Berlinbe való visszatéréséig készült kollázsai közül sok elidegenedés fényében látható. Az olyan művekben, mint az *Englische Tänzerin* (Angol táncos), 1926 vagy az *Unsere lieben Kleinen* (Kedves kicsikéink), 1924, Höch nyílt aránytorzítását és fényképanyagának groteszk kompozíciós illeszkedését szakszerűen használja fel humorral megfűszerezve. ³³

³² Kazinczy Gábor-Hagyomány és invenció a kollázművészetben (44. old)

³³ Dawn Ades, Daniel F. Herrmann-Hannah Höch Works on Paper (9-11.old.)

A dada stílus nagyra becsüli a megszakítottságot, az összetartozás hiányát. Nem engedi, hogy a néző belemerüljön a mű légkörébe, hanem megtöri a folytonosságát, ez által új elemeket vezet be egy másik szférából és azt helyezi egymás mellé, mint ahogy a kollázs technika is. A kollázsnak több fajtája is van, mint a metonimikus és metaforikus. A különbség az, hogy a metonimikus esetében az egymás mellé kerülő elemek valamiféle folytonosság kapcsolja össze, ellentétben a metaforikussal, amelyen az elemek egyike utal a másikra, felel rá, szimbóluma vagy helyettesítője a másiknak. A dada esetében pedig azt az érzést kelti, hogy az egymás mellé állított elemek célja, hogy összezavarjon, kétségbe vonjon és értelmezhetetlenné tegye az alkotást.³⁴

II. 2. A fényképészet szerepe a pop art montázsokban és kollázsokban

10. ábra Mimmo Rotella: Marlene (1964)

A fotó és képzőművészeti technika együttes alkalmazása kétféle kiindulási pont találkozása és egyesülése egy művön belül. Két műfaj egy új harmadikat hozott létre. Az első az, hogy a fénykép, képzőművészeti környezetbe való beépítésével (ragasztás, nyomdai áttétel), egyedi a műben, de ugyanakkor idegen elem. Ez kap vezető szerepet a neo-dada és pop art kollázsok jelentős részénél. Második szempontból a fénykép feldolgozása a képzőművészet saját eszközeivel a fotó által képviselt szilárd vonatkozási rendszer destabilizálását eredményezi és a természet újjászületését a személyes közegében értelmezi. Ez utóbbi rengeteg lehetőséget rejt magában, ezért nem lehet elhatárolni. A fotó egyidejűleg fogalmi és tematikai információt hordoz, mégis

gyakran egyik vagy másik szerepe hangsúlyozottabbá válik. Abban az esetben, ha a fényképi ábrázolás tematikai fontossága hangsúlyos, határozottan a hasonlítás a feladata, akkor a kompozíció inkább montázsulvűnek mondható. A hagyományos montázsfogalom szerint elkerülhetetlen ütköztetést itt több kép tematikus kontrasztálása, vagy a fotón megjelenő ábrázolás festői-grafikus átdolgozásából eredő középponti feszültségét adja.

³⁴ Helikon – Irodalom és kultúratudományi szemle – A százéves dada 2017/1(137.old)

Robert Rauschenberg egyes művein megtalálhatjuk a fotó tárgyi karakterének kollázsszerű hangsúlyozását. A fotó- és újságkivágások a információk töredékeivel áraszt el, amely a tömegkommunikációját testesíti meg. A francia ” nouveau réalisme” Új realista csoport dekollázsain, Az utcákon járva mi is találkozunk olyan falrészekkel, ahol az idők során egymásra ragasztott plakátok és hirdetések idővel megtépett részei, vagy az esőtől leváltott részei érdekes és véletlen jeleneteket hoznak létre: mintha egy tigris tépett volna meg egy női alakot és stb. Jacques Villeglé, Mimmo Rotella művein fedezhetőek fel, a fényképeket és plakátokat nem is lehet ábrázolásként számításba venni, szinteken és rétegeken keresztül jönnek létre. Micsoda - mit is takar és egy szakítás milyen véletlen felfedéseket eredményez, vagy éppen megtervezett kapcsolatot hozhat létre. Munkáikban két vagy három egymásra ragasztott plakát egy új „képet” hoz létre, takarva más rétegekkel, tárgyakkal vagy újabb fényképekkel jön létre az új mű. Az ő munkáikon a fényképdarabok, szétszakított plakátok a hulladékokban bomlási folyamatok elemei. *Wolf Vostell* dekollázsain a lehántott plakátrétegek fényképi részletei a forma nélküli színtelületek és töredezett formaelemek kiegészítői, azokkal egyenlővé válnak és a fénykép tárgyi szerepét őrzik meg.

A fotó felhasználásának a dokumentatív jellege lényeges, ugyanis az nagyon összetett. Egyszer valami konkrét üzenettel bír, máskor magának a dokumentum fogalmának a szimbólumaként. Ezek a montázsok, kollázsok a két kommunikációs forrás szembesítésére alapoznak. Itt a festett szféra a vizuális megismerést aktivizáló közegében a fotó verbális-dokumentatív információjával a második jelzőrendszert hozza mozgásba. ³⁵

11. ábra Tom Wesselman: *Still life* (olaj, kollázs, 1963)

Tom Wesselman amerikai pop-art művészeti kiemelkedő alakja, aki arról vált híressé, hogy leginkább női alakot ábrázolta kollázsain. Művein leggyakrabban a test egyes részeit elkülönítve használta fel annak érdekében, hogy felkeltse a néző figyelmét. Olyan összeállításokat készített, amelyek a magazinok mindennapi képeit, a reklámokat és fogyasztói kultúrát volt hivatott bemutatni. A 70-es években

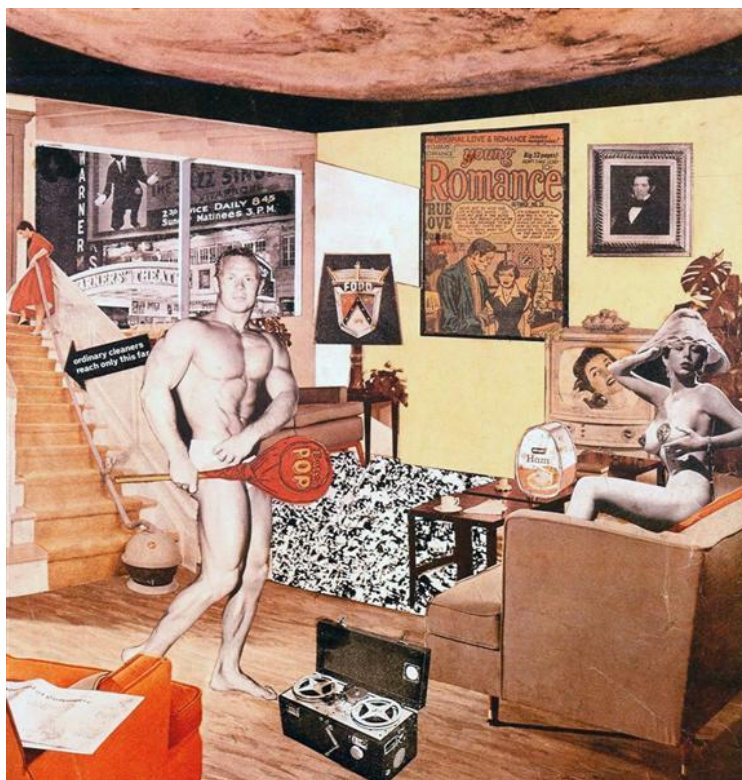
alumínium, zománcból és acélból készített kompozíciókat készített. Olyan összeállításokat

³⁵ Tóth Ferenc A fénykép mint képzőművészeti médium (1-16. old)

láthatunk munkái között, ahol úgy alakította egy konyha látványát, hogy reklámokból és szórólapokból, vágta a kívánatos portékákat, színes papír és még egy valódi hűtő ajtót is hosszá illesztett a képéhez, mindezt úgy hogy egy egységes ábrázolást mutatnak. Arra keresve a választ, hogyha válaszolunk a reklámok költekezésére hívó szavának, és a reklámozott cikkeket megvásárolva, akkor mi is kerülne egy tökéletes bevásárlás után az asztalunkra és hűtőinkbe.³⁶

Richard Hamilton *Mi az, amitől a mai otthonok olyan különbözőek és vonzóak?* a huszadik századi brit művészet egyik legünnepeltebb kollázsa. A katalógushoz készült, és a londoni *Whitechapel Art Galleryben* 1956

augusztusában és szeptemberében megrendezett *This is Tomorrow* – Ez hát a holnap című kiállítás egyik plakátjához használták. Főleg amerikai magazinokból készült képek kompozíciója szimbólummá vált. A brit pop art egyik első, 1964-ben megjelent beszámolójában „a pop első valódi alkotásaként” nyilvánították. és az új Ádám kezében látható nyalója pop felirata, mint a bűnbeesés új szimbóluma, kapcsolatba hozható a biblia alma-tiltott gyümölcse is. Mindenekelőtt a képregények, a konzervek és aktok használatának megdöbbentő,

12. ábra Richard Hamilton: *Just what is it that makes today's homes so different, so appealing?* kollázs (1956)

figyelemfelkeltő mivolta alkotta a pop art ikonográfiáját. A reklámok képi világának szóképekre épülő nyelve is alapvetően befolyásolta a popart képi világának létrejöttét.

Hamilton alkotása több korabeli újság lapján hirdetett tárgyból és jelenetből áll össze. A kompozíció középső testépítője, aki a színpad bal oldaláról lépett be, a bajnok testépítő Irwin „Zabo” Koszewski. Hamilton szerint „Ádám”-ot képviseli a mellette pedig „Éva” hempereg a kanapén. . A tüzetes vizsgálat azt is mutatja, hogy „Éva” a kanapé elülső széle fölé van szorítva, talán azért, hogy elkerülje, hogy felemelt jobb karja eltakarja a telefonáló nő bal szemét a televízió képernyőjén. A kollázs négy elemével még foglalkozni kell: a sonkadoboz, az újság, a magnó és a szőnyeg. A dohányzóasztalra nem illően elhelyezett *Armor Star* sonkadoboz, amely a reklám, a

³⁶ artnet.com – Tom Wesselman biography (1-2. bekezdés)

Look magazinban 1954. április 20-án megjelent hirdetésből származik. Az elő térben lévő széken elhelyezett *Journal of Commerce* nem volt az eredeti Armstrong-reklám része. A „magnó hangos információ”-t az elő térben lévő magnó is hasonlóan egyenesen mutatta. A modell, a „Reporter” a kerekcek között alig olvasható márkanévről azonosítható. 1956-ban a magnó még viszonylag új találmány volt, és széles körben hirdették műszaki és nem szaklapokban, mint például a Holiday.

37

Ha a fent olvasható kutatást is megfigyeljük, akkor jól látható, hogy Rauscheberg mennyire átfogó képet akar adni az őt körülvevő a kor igényeiről, a kívánt, és kívánható tökéletes világról. Több reklámot és magazint összefogva, a „lényegét” kivágva ad egy általános képet a modern élet paradicsomi világról, a modern álmok valóságáról.

III. A Magyar kollázs és montázs

Azt, hogy a kollázs-művészet Magyarországon is fellelhető és elterjedt Kassák Lajosnak köszönhető. 1920-21-ben Kassák betűkollázsokat készített, majd később dadaista és konstruktivista papír-kollázsokat, demigrációjából visszatérve pedig fotókollázs és fotómontázst alkalmaz a kereskedelmi reklám és politikai agitáció eszközeként. A műfaj magyarországi klasszikusa a már előzőleg említett Moholy-Nagy László, Bálint Endre és Vajda Lajos. Műveikben nem csak beletömörítették a koruk fontos közérdekű témáit, de konstruktív jellegű, egyedülálló magyar, egyszerre drámai és lírai stílust teremtettek.³⁸

13. ábra Kassák Lajos: 40 év jubileuma kollázs (1927)

A húszas évek végétől a fotó mindenütt elterjedté vált. A rajzolni nem tudó és absztrakt formákat kedvelő Kassáknak éppen jól jön a fénykép, mint kifejező eszköz. Egy cikkében

³⁷ The Burlington Magazine Vol. 149, No. 1254 (607-620.old)

³⁸ Kazinczy Gábor – Hagyomány és invenció a kollázsművészetben (10.old)

megjegyzi, hogy a fotomontázst a dadaizmus hozta a tízes évek végén, bár akkor más volt a jelentése, célja. Kassákot, mint képzőművészt bemutató 1921-ben, Kállai Ernő cikke mellett egy újságkivágásokból összeállított, dadaista kollázs szerepel illusztrációként. Másik fontos oka a fényképek előtérbe kerülésének, hogy tárgyilagosan örökíti meg a valóságot. A konstruktivizmus kibontakozásával a mértani konstrukciók szerepelnek, Kassák sorra geometrikus ábrákat készítés képarchitektúra elméletét is ezekre az alapokra tette. Kollázsaiban semmibe veszi a kompozíciót és szétdobja azt, ezzel a nyugalom ellentétére törekszik. Legkevésbé esztétikusnak ható alakzatokat hoz létre, érdes és nyers hatása van a nézőre, de ugyan akkor rabul ejt. Ezt a kompozíciót megtekinthetjük a Memento című kollázson, amelyen kemény háttér, kövér szám és egy cikk-cakk alakzat egymásra vetítésével kelti az érdes hatást.

Majd változás következik, újságkivágásokat fényképek veszik át, konkrétabb lesz az ábrázolás, kollázsok helyett montázsokat készít, és saját maga is megjelenik munkáiban. Kitűnő példa erre a *40 év jubileuma* című munkája, melyen középről Kassák néz felénk, majdhogynem igazolvány kép formájában, az egész mű szerkezete szertelen montázs, műformát öltő dokumentum a születésnap gratulációkból, a tisztaság könyve, a Dokumentum, a Ma címeiből, Kassák terveiből, a lapban megjelent cikkekből, rajzokból, tréfás versekből. Balról egy repülőgép,

14. ábra Vajda Lajos: *Párduc és liliom montázs*
(1930-33)

jobbról egy kéz úszik be, amelynek olyan hatása van, mint egy kopott reklámozlop újraragasztás előtt. Kassák kollázsait lehet nevezni jónak, kevésbé jónak, vagy érdekességnek, de jelentésük hatalmas. Velük új műfajt vezetett be a magyar művészetbe, tanítványok sorát indítva útnak.³⁹

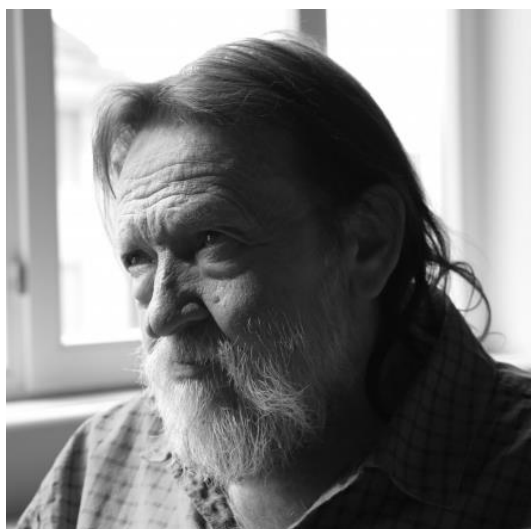
Vajda Lajos véleménye szerint a festészet által felvetett problémák a 20. században a fotó és a film területén hódítanak tovább. Párizsi évei idején készült fotomontázsait általában a végletek szembesítése jellemzi. A különféle újságokból, képes magazinokból kivágott részletek a semleges kartonlapon egymás mellé kerülve váratlan indulatokat hordoznak

³⁹ Vadas József – Kassák a konstruktőr (127-134. old.)

magukban, mint például Háború (1930-33), Párduc és liliom (1930-33). Későbbi szentendrei kollázsai, valamint sokrétű rajz- és temperamontázsai szintén ennek a műfajnak a szerkesztési eljárását követik, így a montázs szinte mindvégig jelen van életművében. Párizsból való hazatérése után eleinte portrékat készít különös felülnézetből. Kedvelt műfaja volt ebben az időben a tempera és olajfestés mellett a kollázs, a ceruzarajzokon belül pedig gyakran élt a montázs-szerű szerkesztéssel.⁴⁰

⁴⁰ mek.oszk.hu Szeifert Judit – Vajda Lajos (2.bekezdés)

IV. Kárpátaljai művészek, akik munkásságában fontos szerepet kap a kollázs és montázs, asszamlázs műfaja

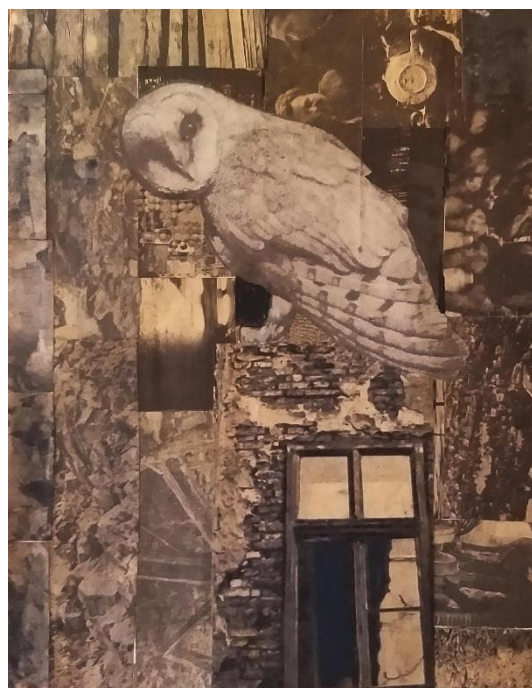

15. ábra Benkő György portré

Kárpátaljai művészek körében is akad, aki a kollázs művészetben is alkotnak, és ezeket az alkotásokat, a nézők elől sem rejtegetik. Köztük érdemes megemlíteni Benkő György festőt, aki Beregszászban született, és a Révész Imre Társasága alapító tagja volt. ⁴¹Kulin Ágnes a Révész Imre Társaság elnöke, Benkő György unokahúga elmesélte, hogy a Benkő művészetében milyen helyet foglalt el a kollázs és miként jelent meg. Tőle megtudtam, hogy Benkő a kollázsokhoz felhasznált képeket, heti rendszerességgel gyűjtögette, minden héten az aktuális nyomtatott sajtókat megvásárolta, amelyek lehetek

magyar, vagy akár ukrán nyelvűek. Olvasás után és a neki tetsző képeket kivágta és mappákban gyűjtötte, ezek lehetek személyekről fotók, reklám, szöveg, kép. Amikor neki látott az alkotásnak, már csak elő vette ezeket a mappákat és kiválasztotta a megfelelő kivágásokat. Ezekből a mappákból nem kevés gyűlt össze, a hosszú évek alatt, ameddig a kollázs művészetet foglalkozott. Kollázsait fekete alapra készítette, egyszerű vízbázisú ragasztót használt, és tojásfehérjével zárta le műveit. ⁴²

Kollázsaiában akad olyan kép amely, sok kicsi képkockából, tevődik össze, amelyek mintha egy tájképet ábrázolnának, ezen megjelennek ember alakok, épületek, növényes és sok más. Olyan kollázs is készült, amely régi festék tubusok kikalapált részeiből áll, se művészetében gyakran alkalmazott domborművészetet is, maga készített egy homokos habarcsot és ezt kente fel a vászonra, de ragasztott a képeire gyufát, különböző szegecseket és hasonló tárgyakat, ezeket pedig az absztrakt művein alkalmazta. Amikor domborművet

16. ábra Benkő György: A figyelő (kollázs, 1990-s évek)

⁴¹ reveszimratarsasag.hu: Benkő György

⁴² Kulin Ágnes elbeszélése alapján

készített a ragasztásokat mindig átfestette. Benkő erősen kötődött a történelemhez is, szerette olvasni a történelmi regényeket, ezért kollázsain is megjelennek különböző történelmi jelentőségű személyek, valamilyen mesebeli világban, ez a egyik iránya művészetének, a másik pedig az előbb említett absztrakt irány. Sikeresebb munkáit befotózta és már a nyomtatott kereteztette be, mert nagyon sokszor az újságkivágatokat használva A4-es méretben készítette el, és úgy nagyította, hogy befotózta és nagyobb méretben nyomtatta ki őket. Ha figyelembe vesszük, ez a konstruktivizmusra mutat vissza, mert ott is újságkivágatokkal és reklámlakátokkal dolgoztak, most viszont a nyomtatott sajtó hanyatló félben van, és most amikor egy művész kollázt akar készíteni, ők maguk készítik el a különböző anyagokat, vagy éppen ki kell nyomtatniuk a képeket. Ez az újrahasznosítási szellem amelyben Benkő György is készítette képeit, kihaló félben van, bár még most is működik a nyomtatott sajtó, de már úgymond a múlt technikájának tekintik már.⁴³

17. ábra Benkő György: *Dinamika*
(kollázs, kevert technika 1992)

18. ábra Benkő György: *Népi ritmus* (kollázs)

Picur Zoltán

Továbbá megemlíteném Picur Zoltán ungvári művészt, aki belsőépítész, de ezen kívül képzőművészetekben is alkotói munkát végez. Elmondása szerint a kollázs iránti érdeklőse akkor indult útnak, amikor reklámkombinát dekorátőreként fotó kollázsokat készített, később síkból átvitte térbe alkotásait, különböző régi, használt, vagy akár kidobott tárgyakból alkotott tárgykompozíciókat. A tárgyakat, amelyeket gyűjtött, akár évekig is állhatnak félretéve, mire egy adott kompozícióban felhasználná azokat.

19. ábra Picur Zoltán portréja

⁴³ Kulin Ágnes elbeszélése alapján

Kompozícióiban a legkülönbözőbb anyagokat lehet felfedezni, mint például fa, fém, reklámképek feliratai, újságkivágások, harangok, régi könyvek részei. Ezek a tárgyak semmi képen sem újak, olyan régi tárgyak, amelyek másnak akár csak “kacat” a kollázs művészetben értékes eleme a műnek.⁴⁴

Csizmár Diana az Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Középiskola szervező pedagógusa elmondta, hogy Picur Zoltán munkái, az iskola dísztermében lettek kiállítva 2009-ben. A kiállítás egy ideiglenes

20. ábra Picur Zoltán asszamlázsai az Ungvári 10. sz. iskola dísztermében

kiállítás lett volna, miután a teremben felújítás volt, azonban miután a művész elhunyt a családja úgy döntött, Picur művei maradjanak az iskolában. Az iskolában 19 kollázs és 10 asszamlázs található, a művek mellett megtalálható a művész életrajza is, tehát bárki, aki megtekinti a kiállítás, nem csak művekkel, de a művész személyével is megismerkedhet. Látogatói könyvben pedig, számtalan megtekintő köszönetét, elismerését, csodálatát fejezi ki a kiállítás iránt. Az is kiderül, hogy a kiállítás nagy sikert aratott mind a felnőttek, mind a tanulók körében, és nagy köszönetüket fejezik ki, hogy az különleges művek az iskolában lettek kiállítva. Az asszamlázsok, mint ahogy

21. ábra Picur Zoltán kollázsai az Ungvári 10. sz. iskola dísztermében.

fentebb említett cikkből kiderült, mid újrahazsnosított tárgyakból készültek, kollázsai Picur által készített fotókból állnak, és megfigyelhető gyakran előforduló játék baba fejek.⁴⁵

⁴⁴ Barát Mihály – Régiségek új élete (6. old)

⁴⁵ Csizmár Diana elbeszélése alapján.

V. Gyakorlati rész: Kollázs-Montázs-Asszablázs készítése az iskolában

A képzőművészetben, azaz elragadó, hogy különleges és sokoldalú, sőt mondhatni határtalan oldala van. A történelem során és a mai napig be is bizonyítanak nekünk a képzőművészek, akik azon dolgoznak, hogy valami egyedül hozzanak létre, és ez véleményem szerint sikerül is. Hiszen nemcsak a szobrászat, festészet, vagy a technikai fejlődésnek köszönhető fotográfia területén kerülnek ki újabb és újabb remekművek, nem a művészet nem merül ki annyiban, hogy ezeken a területeken külön-külön dolgoznak, mert a művészeknek ez nem volt elég, és ezt bizonyítja a kollázs és montázs technika is, ami ezt mind ötvözve, fotó és festmény határait eltörölve, a kettőt ötvözve készültek a képek. Ez önkifejezés olyan formája, amelynek határtalan lehetőség van, ha anyagot, formát, méretet tekintünk, és ezt be is bizonyítják nekünk, ahogy olyan anyagokat, színeket használnak vegyesen és hoznak létre újat, amivel elámítják a nézőt. Talán bele se gondolunk hétköznapiakban, hogy egyes tárgyak, anyagok, felhasználható egy műalkotás elkészítéséhez. A kollázs technika nem újszerű a pedagógiában hiszen már 1840-ben Friedrich Froebel gyakorlati megoldásban alkalmazta óvodájában, mint a gyerekek kreativitását ösztönző eljárásaként. A módszert Maria Montessori svájci pedagógusnő is átvette.⁴⁶

A kollázs, mint minden vizuális technika, lehetővé teszi az egyénben rejlő lehetőségek feltárását, nagyfokú szabadságot biztosít, a kreatív folyamathoz kapcsolódó pozitív érzelmi élményekre támaszkodik. Manapság a technika nagyon népszerűvé válik, ez egyfajta szimulátor, amely a szabadságérzet fejlesztéséhez szükséges a létrehozott képek lehetőségeinek keresése, a gondolkodás fejlesztése, a nem szabványos megoldások, a váratlan szemantikai és vizuális asszociációk, fejlesztése során, tervezési szervezési készségeket, kéz finommotorikáját, képzeletét, fantáziáját. A kollázs serkenti a gondolkodási képességet. A kollázs megmunkálása során nyomon követik az elemzés, szintézis, összehasonlítás, osztályozás, ok- okozati összefüggések és összefüggések megállapításának mentális folyamatainak kialakításának módszereit. A kollázs technika széleskörű alkalmazási aspektussal rendelkezik, és számos feladat megoldását teszi lehetővé, nevezetesen: jó eredmény elérése és pozitív hozzáállás kialakítása a további kreatív tevékenységhez; kifejezni az adott témához való hozzáállását, gondolatait, nézeteit, a téma megértését; a művészi képességek fejlesztése és az önbecsülés növelése.

A kollázs mint tanítási módszer képes megvalósítani a legfontosabb pedagógiai funkciókat:

- 1) az esztétikai ízlés és a művészi képzelőerő fejlesztése;
- 2) a tervezési gondolkodás fejlesztése;

⁴⁶ Kazinczy Gábor – Hagyomány és invenció a kollázművészetben (4.old)

- 3) a szép és esztétikailag kompetens kompozíciók létrehozásának képességének kialakítása;
- 4) a színérzékelés kialakulása;
- 5) kreatív képességek fejlesztése;
- 6) az információk tömör formában történő feldolgozásának és bemutatásának képességének kialakítása;
- 7) a végeredmény előrejelzésére való képesség kialakítása és értékelje a feladattal kapcsolatos munka eredményeit.

Éppen ezért a kollázskép készítésének ilyen rendhagyó megközelítése lendületet ad a gyermekek intelligencia fejlődésének, ösztönzi a tanulók kreatív tevékenységét, és megtanítja őket a kereteken kívüli gondolkodásra. A technika sajátosságainak köszönhetően a gyűjtőknek lehetőségük van további anyagok művészi felhasználására. Új ötletek születnek a különböző anyagok kombinációival kapcsolatban, a gyerek kísérletezni, alkotni kezd. A kollázs segítségével történő tanulás, fejlesztés sikere nagymértékben függ attól, hogy a tanár milyen módszerekkel, technikákkal közvetíti a tanulók számára bizonyos tartalmakat, formál ismereteket, készségeket, képességeket. Segíteni kell a tanulóknak a különböző típusú kollázsok elsajátítását, képet adni a kollázs készítéshez felhasznált anyag eltérő tulajdonságairól. A tanárnak a lehető legjobban ismernie kell a vizuális anyagok jellemzőit, hogy helyesen válassza ki és racionálisan használja azokat, valamint minden anyaggal külön-külön be kell mutatnia a tanulóknak a rendelkezésre álló módszereket.⁴⁷

A kutatások során és a gyakorlati rész megszervezése előtt, azt tartottam szem előtt, hogy amikor a gyerekekkel a kollázs és montázs művészetet bemutatom, nem csak az a célom, hogy azt lássák, hogy képeket anyagokat összevágva lehet képet készíteni, hanem lássák meg a lehetőséget benne, a sokszínűséget, a korlátok ledöntése volt a cél. A vizuális nevelés és technika órákon a tanulók hozzászoknak ahhoz, hogy papírból kivágnak, formákat azokat összeillesztik, vagy amikor egy képet akarnak készíteni ahhoz ecsettel, vízfestékekkel és színes ceruzával formákat rajzolva, majd kiszínezve egy szép képet kapnak. Gyakran előfordul már, hogy azt hallottam a tanulóktól, hogy nem tudnak szépen rajzolni, nem elég szép a forma, amit rajzolnak. A foglalkozások során, azonban megbizonyosodott, hogy egyrészt az eszközöket, nem csak arra használhatják, hogy azokkal képet készítsenek, hanem az eszközök válnak a kép részévé. Illetve a művek megtekintése során, azt is megfigyelhették, hogy a művészet nem csupán tökéletes formák és vonalak összessége, hanem kifejező eszköz, amelynek határtalan eszköztára van, és az hogy ebbe a mai

⁴⁷ Педагогічні вісник Поділля №3 2022 (28. old)

technológiát, mint a fényképezést, elektronikus eszközt, a telefont is használhattuk, még közelebb viszi a mai fejlett technológia korába.

A foglalkozásokat az 1-4. osztályos tanulóknak lett megtervezve és megtartva, a helyi Viski Kölcsey Ferenc Általános és Középfokú Tanintézményben. Mindegyik korosztálynak saját életkorának megfelelően, illetve azt is szem előtt tartva, hogy tapasztalatot gyűjtsék arról, milyen lehetőségeket tartogat, egy alsós tanítónak ez a technika, mi az ami a tanulóknak élményt jelent és tapasztalat szerzést.

A foglalkozásokat két óra keretein belül tartottam:

- Az első elméleti tudás szerzés a témával kapcsolatban, fogalmak tisztázása és különböző alkotások megtekintése, amely által könnyebben értelmezhető válik a kollázs művészet. A prezentációt magyarázattal kísérem, de hagyom, hogy a tanulók maguk is próbálják megfejtetni mi az amit, látnak, mit ábrázol egy-egy kép, mi lehetett a célja művésznek, és mit használt az alkotás során. Valamint annak érdekében, hogy közelebb vagy a kár kézzel foghatóvá váljon különböző játékok feladat vagy kézzel fogható szemléltetőkkel párosítva, hogy a művészi kép közelebb kerüljön és egy kicsit “hétköznapiabbá” váljon.

- A második foglalkozás pedig, maga a termék a saját műalkotás készítése, amely során a tanuló maga is művésszé válhat és a saját képére, ízlésére formálva a magáévá tegye a művészeti stílust. A foglalkozások beépíthetőek a képzőművészettel foglalkozó tantárgyakba, mivel a tanulók a tanterv szerint is tanulnak, állat és portré ábrázolást, így ezeknek jó kiegészítése, vagy épp egy játékos megközelítése lehet a tananyagoknak.

Első és második foglalkozás általános bemutatása

Elsősorban tisztáznunk kell mi is a kollázs, a nagyobbak már gyakrabban hallhatták és már tisztában lehetnek az alapokkal, de ismételni soha nem árt. Fontos, volt bemutatni azt, hogy a kollázs technika, nem csak színes papírok formákra vágása és összeillesztése, hanem bemutatni azt, hogy ez a technika nem merül ki ennyiben, és az eszköztár határtalan, ugyanis a képek készítéséhez fotót, különböző anyagokat vagy tárgyakat is felhasználhatnak. A cél nemcsak egy művészeti ág bemutatása, hanem a figyelemfelkeltés és lehetőségek felismerése is.

A bemutatót prezentáció formájában mutatom be, amelyekben különböző művészek, olyan képei tekinthetők meg, amely konkrétan az emberi arc és portré témát veszi célul, ugyanis a második foglalkozás feladata is ehhez lesz köthető. A prezentációban a következő alkotások tekinthetők meg:

1. Gábor Jenő: Kollázs V. Bohóc (1927) – a kép színes papírok ragasztott kollázsa kartonra amelyen, absztrakt módon különböző formájú és színű papírok alkotják, a címben szereplő bohóc arcát.
2. Hannan Höch: Fashion show (1925) – a kollázs három arcot is ábrázol, amely mind különböző fekete-fehér fotók kivágásából lett összeillesztve.
3. Salvador Dalí: Mae West Room (1936) – a festmény egy szobát ábrázol, amely úgy lett berendezve, hogy egy bizonyos szempontból a híre színésznő Mae West arcát ábrázolja.
4. Giuseppe Arcimboldo: II Rudolph Emperor Vertumnus (1591) – a portré, amelyen a II. Rudolf császár arcát gyümölcsök, zöltségek és virágok alkotják.
5. Giuseppe Arcimboldo: A könyvtáros (1965) – a festményen a könyvtáros személy alakját könyvek, könyvjelzők alkotják.
6. Tim Noble and Sue Webster: Vad hangulat ingadozások (2009-2010) – a szobor sajátossága, hogy szemétből készült, amelyeket úgy illesztettek össze, hogy az árnyékuk egy férfi és egy nő alakját elevenítik meg.
7. Shane Wheatcroft: You are my sunshine – a kollázs folyóiratokból kivágott képekből áll, amely egy portrét ábrázol, de az arc különböző képekből áll össze, a művész mintegy gondolatot, vagy képzelgést ábrázol a férfi arca helyén, mintha kivetülnének az arcára.
8. Richard Hamilton: Study for a Fashion plate (1969) – a kollázs egy nő arcát ábrázolja, amelyet a művész különböző magazinokból kivágott képekből illesztett össze.
9. Videó – ahol bemutatják, különböző magazinokból kiválogatott portréképekből kívágnak egy-egy részletet és egy Pablo Picasso ihlette absztrakt képet készítenek.

A prezentáció után harmadik és első osztályban evőeszközökből készült asszamlázs képét mutatom be, majd a harmadik osztályban a tanulók a tolltartójuk tartalmából arcot formáznak az asztalukon, negyedik osztályban pedig személyesen is megfigyelhetik, hogyan készített evőeszközökből egy asszamlázs.

A második osztályban hasonló prezentációt mutatok be, azzal a különbséggel, hogy ebben a korosztályban fontos szerepet kapnak az állatok is, mivel a művészet nem elégedtek meg azzal, hogy emberi arcot ábrázoljanak, vagy emberi arcokat használtak fel arra, hogy valamilyen témában kifejezzék magukat. Nem. A művészek sokszor használták fel vagy keverték össze az emberi testrészeket állatokéval is, hiszen az állatok is fontos részét teszik ki életünknek, így a művészetből sem hiányozhatnak. Tehát annak érdekében, hogy a kollázsnak azt a részét is megismertessem, amely egy másik oldalát mutatja meg, így erre a területre is kiterjedt a bemutatás. Ezáltal a második osztályban a következő prezentációt mutattam be:

1. Hannan Höch: Fashion show (1925) – a kollázs három arcot is ábrázol, amely mind különböző fekete-fehér fotók kivágásából lett összeillesztve.
2. Salvador Dalí: Mae West Room (1936) – a festmény egy szobát ábrázol, amely úgy lett berendezve, hogy egy bizonyos szempontból a híre színésznő Mae West arcát ábrázolja.
3. Tim Noble and Sue Webster: Vad hangulat ingadozások (2009-2010) – a szobor sajátossága, hogy szemétből készült, amelyeket úgy illesztettek össze, hogy az árnyékuk egy férfi és egy nő alakját elevenítik meg.
4. Shane Wheatcroft: You are my sunshine – a kollázs folyóiratokból kivágott képekből áll, amely egy portrét ábrázol, de az arc különböző képekből áll össze, a művész mintegy gondolatot, vagy képzelgést ábrázol a férfi arca helyén, mintha kivetülnének az arcára.
5. Richard Hamilton: Study for a Fashion plate (1969) – a kollázs egy nő arcát ábrázolja, amelyet a művész különböző magazinokból kivágott képekből illesztett össze.
6. Videó – ahol bemutatják, különböző magazinokból kiválogatott portréképekből kívágnak egy-egy részletet és egy Pablo Picasso ihlette absztrakt képet készítenek.
7. Max Ernst: Les Malheurs des Immortels (1945) – a kép a könyv illusztrációjaként készült, itt két alakot láthatunk, estélyi ruhában egy nő alak, de feje helyén egy lepke, kezében egy úszóhártyás madár láb, mint legyező, a férfi alak öltönyben, feje egy sas feje.
8. Leslie Haines: Animal Abecedary (S is for Slug, C is for Cat) (2014) – egy digitális kollázs, amely az ábécére épülő humoros vizuális narratívák sorozatából egy kép. Itt a digitális képek váratlan egymás mellett helyezkednek el, eredeti rajzokkal, talált tárgyakkal, fényképekkel és régi könyvoldalakkal rétegezve. Ezen a képen konkrétan az angol C betű mellé egy macska fejű öltönyös alak jelenik meg, kezében egy légy, amelynek szárnyai valamilyen újság lapokból állhatnak.
9. Giuseppe Arcimboldo: Earth (1566) – a képen egy oldalportré látható, amely kizárólag állatokból áll, az állatok úgy vannak összehangolva, hogy tökéletesen kirajzolódik az arc és fej részei. Felismerhető majom, elefánt, ló, szarvas, tehén, nyúl, vadmacskák, bárány, oroszlán stb.
10. Giuseppe Arcimboldo: The Admiral – szintén egy oldalportré, amelyen kizárólag vízi élőlények láthatók, mint például halak, kagylók, rákok, vízisiklók stb.

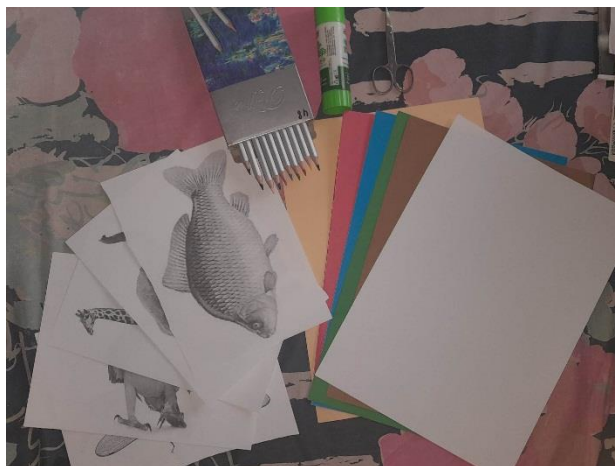
Miután az “elméleti tudást” megszerezték a tanulók, fontos, hogy kapjanak személyes tapasztalatokat is. Az első foglalkozások meghozták a várt eredményt, a gyerekek kíváncsian és motiváltan várták mi rejti még ebben a technikában, amit ők is elsajátíthatnak, kipróbálhatnak. A foglalkozások megtervezésénél szem előtt volt tartva a korosztályi sajátosságok, az hogy a foglalkozás valami újat nyújtson a többi technika vagy vizuális nevelés órától. Cél volt a

komfortzónából kilépés, továbbá tapasztalatgyűjtés legyen abból a tekintetből, hogy a kollázs művészetnek ilyen formája is beépíthető a mai alsós diákok tantervébe, sikerül-e a megtervezettek elvégzése, milyen visszajelzéseket kapok, legyen az pozitív vagy negatív. De fontos volt nekem, hogy akár új ötleteket vagy nézeteket vigyek bele a saját munkám során, vagy akár mások is ötleteket meríthetnek belőle.

Az első osztálynál a központi szempont az egyszerűség volt, mivel ebben a korban, az alapokat sajátítják el, itt kezdik el a vonalak a formák kivágását, formázását, megtanulnak állatot, virágot, egyszerű emberi sziluetteket. A különböző eszközök filctollak, színes ceruzák, vízfesték használatának praktikáit ebben az időszakban lesik el. Mivel sokféle anyaggal, festési technikával ismerkednek sok eszköz is a rendelkezésükre is áll. Így az elsős tanulók gyakorlati feladata ezekből az eszközökből való arc formázása lett. Ebben a feladatban az a jó, hogy nem szab korlátokat, nincs meghatározva, hogy szimmetrikus legyen, élethű legyen, itt csak a kreativitás és az eszközök minél ötletesebb, furfangosabb elhelyezése, és az elsősöknek furfangosságból nincs hiány, így gyerekjáték ez a feladat, de közben alkotói munka is. Ennek az osztálynak, illetve a negyedikben, saját magam készített asszamlázsokat mutatok, be amit korábban készítettem evőeszközökből, és edényekből, azokat lefotóztam és a képeket kinyomtattam, ezzel célom az, hogy ötletet kapjanak saját munkáik elkészítéséhez és érthetőbbé váljon mennyi lehetőség van az tárgyokban arra hogy abból összeillesszenek egy arcot.

A második osztály gyakorlati feladatánál figyelembe kellett venni mi is az amit a tanulók ebben az évfolyamban tanulnak, és mivel elég fontos és nagy szerepet töltenek be az állatok, akár a művészet tantárgyakra vagy természetrajz részét nézzük, ezért a másodikosok, nemcsak montázs feladatot kaptak, hanem állatos montázst készítettek, mégpedig "Képzeletbeli állat" témában, különböző fajtájú állatok testrészeiből egy új alkotása. Ahogy az első foglalkozáson megtekintett képek bebizonyították, a művészekben már jóval korábban felmerül az a megoldás, hogy egyes testrészeket felcserélnek, összekevernek, vagy emberi testrészekkel cserélik fel. Tehát a tananyaghoz igazodva és kutatásokból kiindulva a másodikosoknak izgalmas gyakorlati feladatot kaptak. Annak érdekében, hogy a tanulók kézzel fogható szemléltetőt kapjanak, illetve segítségükre legyen az elképzelésben, én is elkészítettem a saját képzeletbeli állatomat, amely a közvetkező lépésekből állt:

1. Különböző állatfajokról készült képek fekete-fehérben való kinyomtatása.

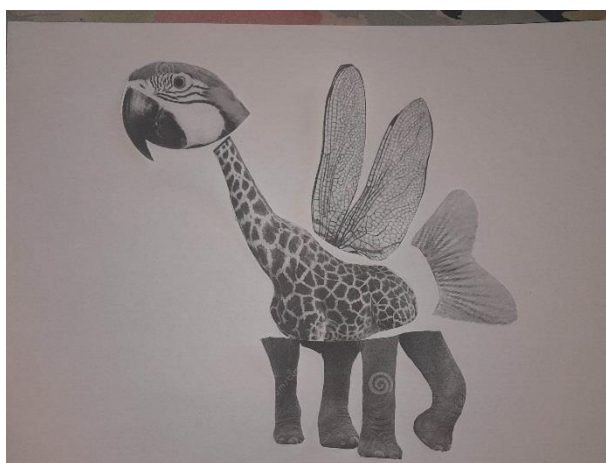
22. ábra Állat kollázshoz szükséges eszközök és anyagok

2. A szükséges teszt részek kivágása.
3. Színes papírból elkészíteni a hátteret (fa, fű, virágok)

23. ábra Állat kollázs háttere

4. Az állat összeillesztésének kipróbálása és ragasztása.

24. ábra Az állat részei: papagáj feje, zsiráf törzse, elefánt lábai, hal farka, szitakötő szárnya

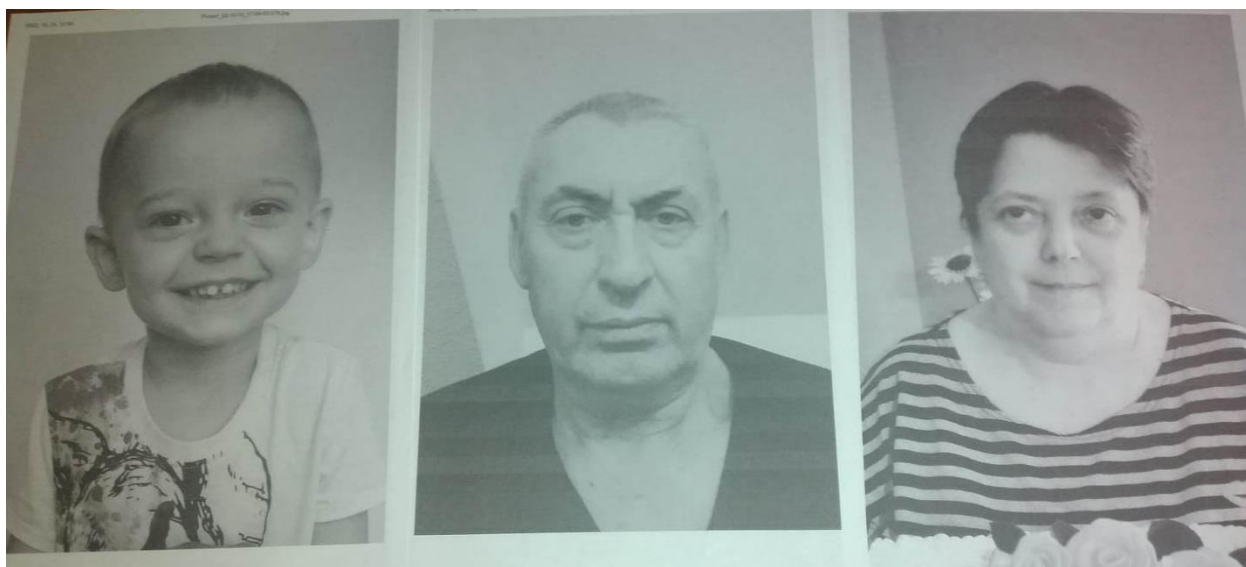
5. Tetszés szerinti színezés színes ceruzával vagy filctollal.

25. ábra Állat montázs

A harmadik osztályban nagy szerepet kap az emberi test, testrészek, és a portré kép készítése is. Ebből kiindulva és a harmadikosok portrét kellett készíteniük, de nem akárhogyan. Ugyanis a harmadikosok saját és osztálytársaik arcának a kinyomtatott és kivágott részeiből, mintegy kirakósból kellett készíteniük egy portrét, amelyet színes papírral, újságpapírral, színes ceruzákkal még színebbé tehettek. Szemléltetés képen én is elkészítettem egy portré kollázst a családtagjaim fényképéből, amely a következő lépésekből állt:

1. Három portré kép készítése (édesapámról, édesanyámról, és kisfiamról).

26. ábra Portré kisfiamról, édesapámról, édesanyámról.

2. Az arc részeinek kiválogatása (szemöldökök, bal szem édesapámé, orr, jobb szem édesanyámé, száj, fülek fiamé)

3. A4-es lapra csomagoló papír a háttérnek, portré sziluett kivágása.

27. ábra A kollázshoz szükséges eszközök és anyagok

4. Az arc elkészítése (elemek felragasztása).

28. ábra Portré kollázs három portré fénykép felhasználásával.

5. Kiegészítés: újságpapír a zakó, színes papír az ing és nyakkendő, bajusz, haj és kalap, egy műanyag gomb)

6. Szemöldök és borosta rajzolása színes ceruzával.

A negyedik osztályos tanulók gyakorlati feladat egyfajta továbbfejlesztése az elsősökének. Mivel a negyedikesek már-már kiskamaszok, akinek mindennapi életévé válik a virtuális világ, és észrevehetően sokkal jobban érdekli őket valami, amihez akár a telefonjukat, számítógépet és az internete kell használniuk. Ezért ezt is figyelembe véve nekik nemcsak arcot kellett formázniuk abból a tárgyakból, amit a táskájukban vagy az osztályteremben találtak, hanem azt meg is kellett “mozgatniuk”, úgy hogy egy részletet megmozdíttanak majd minden változtatásról egy kép készül, majd azt egy mozgókép programon végigfuttatva mozgóképpé alakítja a képeket. Miután gondosan meg lett tervezve és előlett készítve a gyakorlati feladatok már csak a megvalósításuk maradt, és a tapasztalatok begyűjtése.

V. 1. Asszamlázs foglalkozások az első és negyedik osztályban

Első foglalkozás az első osztályban

A foglalkozás időtartama: 35 perc

A foglalkozás célja:

- kollázs, montázs és asszamlázs szó jelentése, milyen művészeti technika
- megismertetni a tanulókat a kollázs különböző megjelenési formája és lehetőségei a művészetben

- érdeklődés felkeltése a kollázs iránt

- motiváció a kipróbálásához

A foglalkozáson szükséges eszközök: laptop, projektor.

A foglalkozás menete

Rajz óra Az első osztályban bevezetés beszélgetés formájában indítottam, annak érdekében, hogy tisztázódjon a kollázs fogalma. Így a tanulókkal szóba került, az milyen tanórán foglalkozhatnak a kollázs művészetével, mi is az a művészet kik, azok akiket művészeknek nevezünk. Továbbá

29. ábra *Prezentáció bemutatása az első osztályban*

azt is szóba hoztuk, hogy milyen más területen találkozhatnak azzal, amikor kis részekből kell egy képet alkotniuk, mint pl. a puzzle, itt ki is derült, hogy sokan nagyon is szeretik a kirakós játékokat, és érdekesnek tartják amikor, sok kicsi darabnak keresni kell a párját és összeilleszteni. Ezután megtekintettük a prezentációt, részletesen megfajítottuk mi az, amit a képeken látnak, miből állhat, mit akarhatott ábrázolni a művész, és azt is milyen eszközöket használt (pl. ragasztó, olló, papír stb).

A foglalkozás elemzése

A tanulók nagyon élvezték, a prezentációt, kíváncsian figyelték a képek részleteit, és nagyon pontosan meg is állapították miből áll össze a kép, és mit akar ábrázolni, és nagyon ügyesen ki is találták, például a Gábor Jenő kollázsán, hogy bohócot ábrázol a kép. Továbbá Mae West arca ihlette szoba, Arcimboldó portréi és Tim Noble és Sue Wester szemétművészete tetszett a legjobban és azok ragadták meg leginkább a gyerekek figyelmét. A foglalkozás végeztével, már kíváncsian várták a következő foglalkozást.

Második foglalkozás az első osztályban

A foglalkozás időtartama: 35 perc

A foglalkozás célja:

- arc asszamlázs készítése különböző tárgyakkól
- kreativitás, fantázia fejlesztése
- kézügyesség, finommotorika fejlesztése

A foglalkozáson szükséges eszközök: szemléltető képek a saját montázsokról, a tanulók taneszközei.

A foglalkozás menete

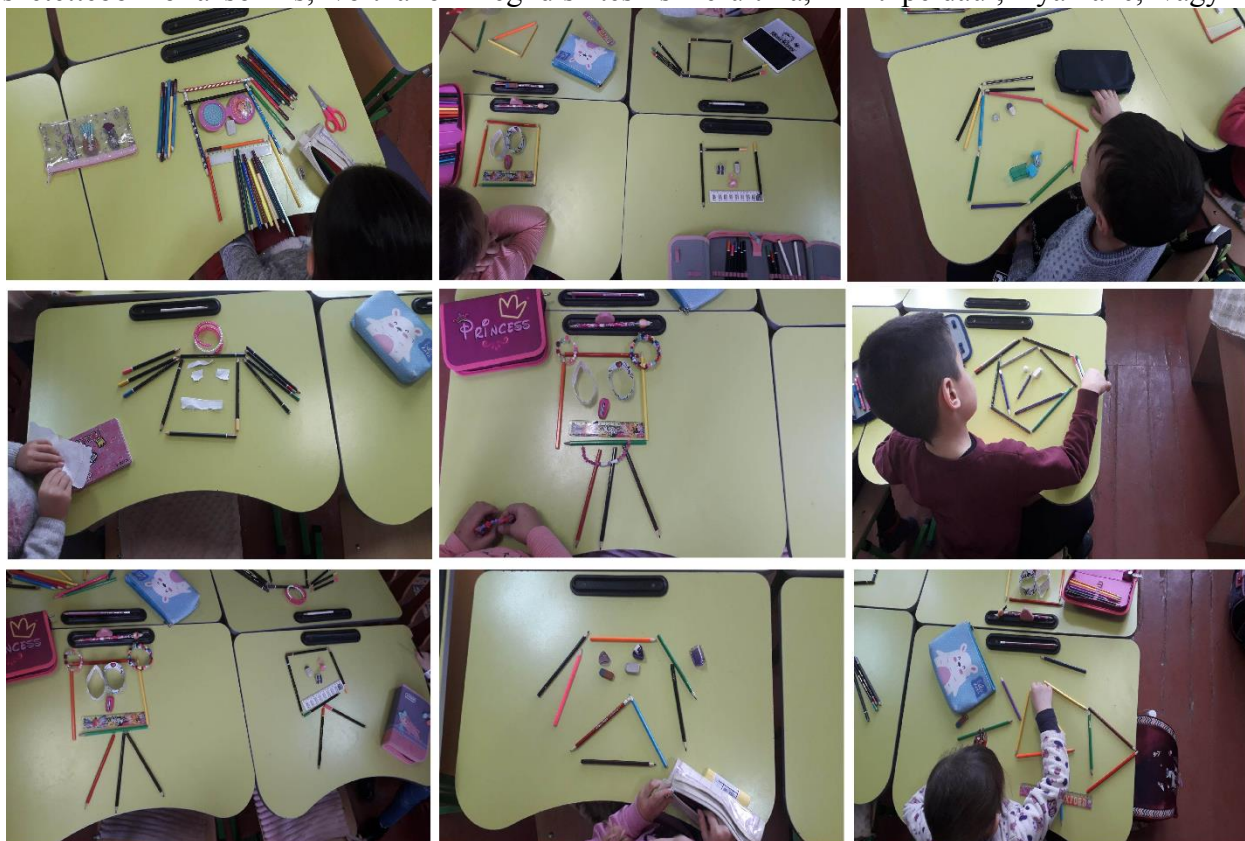
Technika óra

30. ábra Saját asszamlázsok bemutatása az első osztályban

Az előző foglalkozás felelevenítése után a tanulóknak megmutattam az általam készített kollázsok képét. Részletesen megbeszéltük, milyen evő eszközöket, edényeket látnak a képeken, hogyan nevezzük, mire használjuk, vagy anyukájuk mire használja főzés

közben, majd megállapítottuk melyik milyen testrészt helyettesít. Ezután megkapták az instrukciót, miszerint amit találnak a tolltartójukban, hátizsájukban, bármit felhasználhatnak az arc megformálása során. A tanulók felhasználtak ceruzákat, vonalzókat, radírt, fésűt, hegyezőt, papírt, papírdarabokat, karkötőt, krétát. Mindegyik esetben igyekeztek keretet adni az arcnak és kisebb tárgyakat használtak az orr vagy a szemek ábrázolásához. Készültek egyszerűbb és összetettebb kollázsok is, volt ahol még díszítés is került rá, mint például, nyaklánc, vagy

31. ábra Elsős tanulók asszablázsai

fülbevaló.

A foglalkozás elemzése

A foglalkozás jó hangulatban telt, a gyerekek lelkesedéssel álltak hozzá a feladathoz, kíváncsian figyelték a szemléltetőket, és kreatívan oldották meg az arc ábrázolását. Nem okozott gondot nekik, hogy kitalálják, melyik tárgyat mire használjanak, aktívan vettek részt benne, egymás munkái iránt is érdeklődést mutattak, ötletetek kaptak a egymástól is. A foglalkozás végén pedig elmondták, otthon is kipróbálják, majd más tárgyakból is elkészíteni az arcot.

Első foglalkozás a negyedik osztályban

A foglalkozás időtartama: 45 perc

A foglalkozás célja:

- kollázs, montázs asszamlázs szó jelentése, művészeti technika megismertetése

- megismertetni a tanulókat a kollázs különböző megjelenési formája és lehetőségei a művészetben

- játékos megközelítése a témának, ezáltal érdeklődés felkeltése a kollázs iránt

- motiváció a kipróbálásához, művészet szeretetére való nevelés

A foglalkozáson szükséges eszközök: laptop, projektor, saját kollázsok képei, evőeszközök

A foglalkozás menete

Rajz óra

A negyedik osztályban elsősorban tisztáztuk az alapfogalmakat. A negyedikese már sokkal bátrabban válaszoltak, már jobban tisztában voltak, mi a kollázs, mit szoktak kollázs technikával készíteni. Tehát megtekintettük a bemutatót és bár úgy gondolták már nem sok újat fognak látni, mégis Arciboldo portréi, a szemétszobrok és Wheatcroft féle portrék felkeltették az érdeklődésüket és figyelemmel kísérték a prezentációt. A bemutató után felfedtem a meglepetés ládámot, amelyben mindenféle evőeszközöket és edényeket válogattam össze véletlenszerűen és vittem be az órára. Egy asztalhoz gyűlve szemügyre vették, mit hoztam magammal, és bár amikor azt mondtam ebből egy ember lesz, még kételkedve néztek rám. Miután sorra vettem elő a tárgyakat és helyeztem el, úgy hogy végül egy egész asztalnyi kollázs jöjjön létre már gyermeki újjongás fogta el őket, miután elkészítettem a képeket, ők is szívesen tettek vettek körülötte, és próbálgatták még a maradék edényekkel kiegészíteni azt.

Az asszamlázshoz felhasznált tárgyak: téstaszűrő, amely kalapként szolgált, evőkanalak adták a haját, kések keretezték az arcot, két villának a vége lett a szemöldök, négy villát élére állítva alkották a száját, amely nyitott volt, fűszertartó az orr, két csésze a szemek, arcpír két piros fém üvegfedél, merőkanalak az áll, és egy abrosz adta a ruházatot a nyaknál.

32. ábra *Prezentáció bemutatása a negyedik osztályban*

33. ábra *Szemléltető bemutatása edényekből és evőeszközökből a negyedik osztályban*

A foglalkozás elemzése

A negyedik osztályban megfigyeltem, némi közömbösséget a téma iránt az elején, de úgy vélem először azt hitték, semmi újat nem láthatnak már, az foglalkozás előrehaladtával, igenis kíváncsiak és érdeklődőek lettek. Mert bár tisztában voltak a kollázs fogalmával és már foglalkoztak is vele technika órán ilyen formában még nem találkoztak vele, mint ahogy a művészetben is megjelent már a történelem során. Különösen amikor kézzel foghatóvá vált az edények és evőeszközök által, ugyanis ez amolyan komfort zónán kívül esett, eddig a kollázst a papírformák kivágásáról és papírra ragasztásáról szövegezték és jelen esetben pedig teljesen más eszközökkel történt a jól megszokott összeillesztés és kép kialakítása. A foglalkozás vidáman és kíváncsian zárult.

Második foglalkozás a negyedik osztályban

A foglalkozás időtartama: 45 perc

A foglalkozás célja:

- arc asszablázs készítése különböző tárgyakkból
- az asszablázs technika személyes megtapasztalása
- kreativitás, fantázia fejlesztése, kézügyesség, finommotorika fejlesztése
- a munka öröme és a művészet szeretetére való nevelés

A foglalkozáson szükséges eszközök: szemléltető képek a saját asszablázsokról, a tanulók taneszközei, mobiltelefon a fényképezéshez, laptop

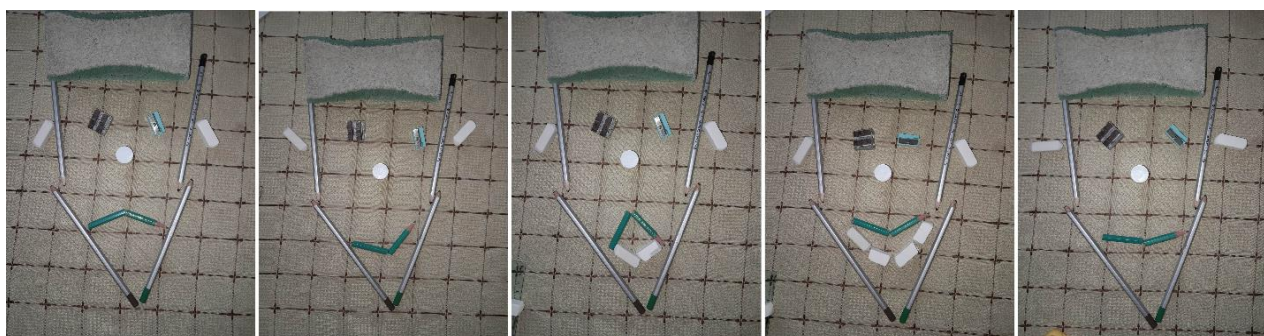
A foglalkozás menete

Technika óra

A negyedik osztályos tanulók foglalkozása elején elmondtam, hogy mindent használhatnak, amit a táskájukban, az az osztályteremben találnak, majd ezekből az eszközökből készítsenek egy arcot. Azonban a negyedikesek ügyesebben dolgoznak már, mint az elsősök így az ő feladatuk ki lett egészítve azzal, hogy az arcot mozgassák is meg, például száj nyitása és zárása, szemek, szemöldökök mozgatása. Mindegyik változtatás előtt egy képet készítettünk az adott asszablázsról, ez 4-5 képet jelentett. Majd miután a képek elkészültek, bevittük a laptopba és egy online alkalmazás segítségével (<https://imgflip.com/gif-maker>). A mozgóképeket közösen megnéztük és értékeltük.

34. ábra Negyedik osztályos tanulók asszablázs készítés közben

35. ábra Negyedik osztályos tanulók arc asszablázsai több pozícióban

36. ábra Mozgóképek megtekintése a negyedik osztályban

A foglalkozás elemzése

A negyedikesek ügyesen dolgoztak, és nagyon érdeklődők voltak, bár eleinte úgy látszott, mintha nem tartanák elég érdekesnek a tárgyak rakodását az asztalokon, de amikor kiderült, hogy számítógép segítségével mozgóképek is készülnek a munkáikból, már sokkal motiváltabban láttak neki a munkának. Ebből arra következtettek, hogy mivel mindennapjainkhoz tartozik a különböző technikai eszközök használata, így jobban érdekli őket, ha olyankor is használhatják, amikor nem is számítanak rá. Pozitív visszajelzés volt, hogy a tanulók érdeklődtek az iránt, hogyan tudnának majd otthon is mozgóképeket készíteni, és akár más eszközöket is felhasználni az asszemblázsokhoz.

V. 2. Kollázs-Montázs foglalkozások a második és harmadik osztályban

Első foglalkozás a második osztályban

A foglalkozás időtartama: 45 perc

A foglalkozás célja:

- kollázs, montázs, asszemblázs szó jelentése, művészeti technika megismertetése
- megismertetni a tanulókat a kollázs különböző megjelenési formája és lehetőségei a művészetben
- érdeklődés felkeltése a kollázs iránt
- motiváció a kipróbálásához

A foglalkozáson szükséges eszközök: laptop.

A foglalkozás menete

Rajz óra

37. ábra *Prezentáció bemutatása a második osztályban.*

Az első osztályhoz hasonlóan a bevezetés beszélgetés formájában indítottam, annak érdekében, hogy tisztázódjon a kollázs fogalma. Szintén szóba került, az milyen tanórán foglalkozhatnak a kollázs művészetével, mi is az a művészet kik, azok akiket művészeknek nevezünk. Továbbá milyen más területen találkozhatnak azzal, amikor kis részekből kell egy képet alkotniuk, mint pl. a puzzle, itt ki is derült, hogy sokan nagyon is szeretik a kirakós játékokat, és érdekesnek tartják amikor, sok kicsi darabnak keresni kell a párját és összeilleszteni. Ezután megtekintettük a prezentációt, részletesen megfejtettük mi az, amit a képeken látnak, miből állhat, mit akarhatott ábrázolni a művész, és azt is milyen eszközöket használt (pl. ragasztó, olló, papír

stb). Az állatos kollázsoknak, különösen sok időt töltöttek azzal, megfejtsék, milyen állatokat fedezhetnek fel a képeken, melyik állat mit helyettesít.

A foglalkozás elemzése

A második osztályban elsöprő sikere volt az állatos kollázsoknak ámulva nézték, a képeket és bár először értetlenül álltak a dolog előtt, hogy hogyan alakultak így ezek a formák, és hogy egyáltalán a művész miért készítette azokat úgy, mégis kíváncsian fürkészték az állatokat, és vidáman ujjongtak, amikor újabb és újabb állatot ismertek fel. Első ránézésre több gyerek is ijesztőnek találta képeket, de miután jobban szemügyre vették, ijedség helyett inkább gyermeki kíváncsiságot láttam az arcokon. Az óra végén kíváncsian várták már, milyen feladat fog várni rájuk a következő foglalkozásokon.

Második foglalkozás a második osztályban

A foglalkozás időtartama: 45 perc

A foglalkozás célja:

- állatokról szerzett tudás felelevenítése, állatfajok sorolása
- képzeletbeli állat készítése, különböző állatok testrészeinek az összeállításával
- kreativitás, fantázia fejlesztése
- kézügyesség, finommotorika fejlesztése, ollóval való munka fejlesztése
- munka öröme, művészet szeretetésre való nevelés

A foglalkozáson szükséges eszközök: saját képzeletbeli állat kollázs, állatok fekete-fehér képei, ragasztó, olló, A4-es fehér papír, színes ceruzás, filctollak

A foglalkozás menete

Technika óra

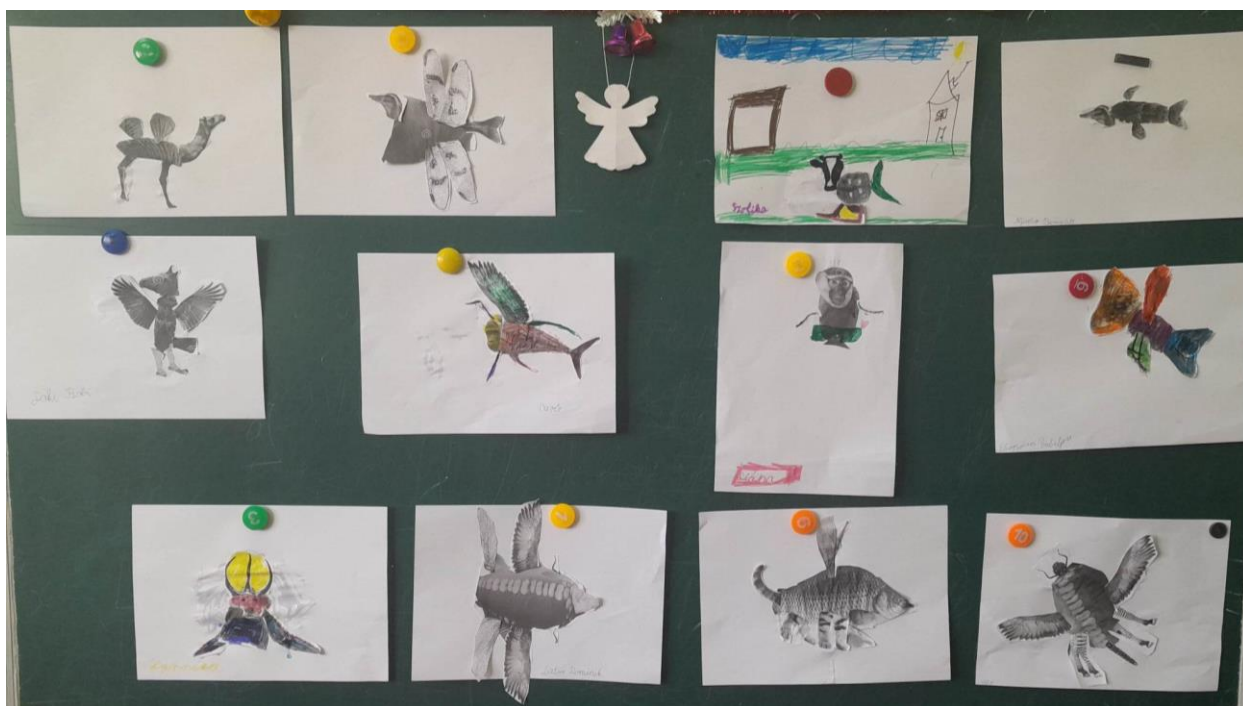
A foglalkozás előtt különböző fajtájú állatok képét nyomtattam ki, amelyek négy csoportból voltak összeállítva:

- emlősök (elefánt, disznó, ló, teve, tehén, zsiráf, kenguru, koala, gorilla, orrszarvú, kutya, macska, tigris, víziló, zebra)
- halak (ponty, ,
- madarak (varjú, papagáj, galamb, veréb),
- rovarok (hangya, szitakötő, méh, csótány, poloska, szarvasbogár).

Mindegyik csoportból egy állatok választottak, majd önállóan eldönthették, melyik részét használják fel. A testrészek kivágása után következett az összeállítás, ragasztó segítségével egy fehér A4-es papírra ragasztották, az összeállított állatot, ezután lehetőséget kaptak arra, hogy kiszínezzék magát az állatot, vagy akár háttérrel is kapjon a kép. A munka végeztével felraktuk a kész képeket a táblára és közösen értékeltük.

38. ábra Második osztályos tanulók montázs készítés közben.

39. ábra Második osztályos tanulók kész munkái

A foglalkozás elemzése

A tanulók nagyon élvezték a különös feladatot, bár az első foglalkozáson és furcsállták a különböző állat testrészek felhasználásából készült képeket, a második foglalkozás során már egyáltalán nem okozott fennakadást, a feladatnak azonnal neki láttak és ügyesen elvégezték. A munkák között megfigyelhető olyan munka is ami olyan pontossággal készül, hogy szinte már elmosódnak határvonalak a testrészek között és egy valóságos új állatfajt tekinthetünk meg. Háttér rajzolására, sok tanulónak már nem maradt ideje, de olyan is volt, aki egyáltalán nem akart kiszínezni, pedig lett volna még ideje. Összességében a foglalkozás jó hangulatban telt, és igazán ötletes és kreatív képek születtek.

Első foglalkozás a harmadik osztályban

A foglalkozás időtartama: 45 perc

A foglalkozás célja:

- kollázs, montázs, asszablázs szó jelentése, művészeti technika megismertetése
- megismertetni a tanulókat a kollázs különböző megjelenési formája és lehetőségei a művészetben
- játékos megközelítése a témának, ezáltal érdeklődés felkeltése a kollázs iránt, művészet szeretetére való nevelés
- motiváció a kipróbálásához

A foglalkozáson szükséges eszközök: laptop, projektor, saját kollázsok képei, tanulók tortatója és annak tartalma

A foglalkozás menete

Rajz óra

Az harmadik osztályban szintén a bevezetés beszélgetés formájában indítottam, annak érdekében, hogy tisztázódjon a kollázs fogalma. Így a tanulókkal szóba került, az milyen tanórán foglalkozhatnak a kollázs művészetével, mi is az a művészet kik, azok akiket művészeknek nevezünk. Ezután a harmadikosok is megtekintették a prezentációt, megfigyelték a videóban miként, válogatták össze a részeket és ragasztották a papírra. Szintén nagy érdeklődést kaptak a fentebb említett művek, illetve Shane Wheatcroft portréja, amely egy férfit portréját ábrázolja, arca helyén pedig különböző képek. A prezentáció végén általam otthon készített arc kollázs képét mutattam be, amelyek evőeszközökből készültek, és mindhárom kollázs esetében más-más

eszközök, továbbá még érzelmeket is igyekeztem megjeleníteni, figyelve azt, felismerik-e bennük a gyerekek bennük a jelentés, egy-egy eszköz formája vagy éppen elhelyezése.

40. ábra *Prezentáció bemutatása a harmadik osztályban*

Az első kollázs a következő tárgyakkól tevődik össze: evőkanál, kávéskanalak, fűszertartók, kispohár, tányér, merőkanalak, ecset, spagettis merőkanál, spatula. Itt a tányér az arcot ábrázolja, kiskanalak a szemöldök és száj vonalát helyettesíti, fűszertartók a szemek, kispohár az orr, evőkanál a haját formázzák, a merőkanál, spatula és ecset pedig a ruházatot, és nyakkendőt alkotják.

A második és harmadik kép szinte ugyan olyan és eszközökben is csak egy tárgyban tér el, a haját különböző spatulák és szűrőkanál alkotja, a szemöldökök egy-egy kávéskanál, a szemek egy-egy kávéscsésze, az orr egy sószóró, a száj pedig egy-egy kés, de két képen ezek különbözőek, ezzel azt próbáltam elérni, hogy különböző érzelmeket fejezzenek ki, a második kép szomorú a harmadik kép pedig dühös arcot ábrázoljon. A szomorú kollázson bárdot használtam, valamint a csészék fülei lefele mutatnak és a kiskanalak is lefele mutatnak, illetve a lámpa fényét is fentről lefele irányítottam még nagyobb hatást elérve. A dühös arcot ábrázoló kollázshoz, konyhakést

41. ábra *Általam készített asszamlázsok*

használtam élével az orrhoz fordítva, csészék fülei felfele mutatnak, a kávéskanalak pedig az orrhoz mutatnak, a fény pedig függőlegesen esik a tárgyakra.

A tanulók megfigyelték, milyen tárgyakkól állnak a képek az érzelmeket is felismerték, ezután találgatni kezdtünk milyen más eszközöket lehet még felhasználni kollázs készítésének céljából. Majd a tolltartójuk tartalmából, minden tanuló készített egy-egy arcot az asztalán, igazán érdekes és ötletes megoldások születtek, a gyerekek pedig nagyon élvezték.

42. ábra Harmadik osztályos tanulók asszablázsai

A foglalkozás elemzése

A tanulók egész órán érdeklődőek voltak, a prezentációt és előadást figyelmesen nézték és hallgatták, a beszélgetésbe pedig könnyen becsatlakoztak. A szemléltető kollázsaim is pozitívan hatottak a tanórára és közelebb hozták a kollázs művészetet, azáltal, hogy hétköznapi tárgyakkól készült kollázsokat tekinthettek meg. Értékes visszajelzéseket kaptam, és bár elsősorban elképzelhetetlennek tartották, a furcsa eszközökből arc formázását, végül nagyon kreatívan oldották meg egyes részeket, nem okozott gondot nekik, hogy kitalálják, mit mire használjanak és végül élvezetté vált az alkotás.

Második foglalkozás a harmadik osztályban

A foglalkozás időtartama: 45 perc

A foglalkozás célja:

- portré kép készítése az osztálytársak arcának részeiből, kiegészítés egyéb anyagokkal
- kreativitás, fantázia fejlesztése

- kézügyesség, finommotorika fejlesztése, ollóval, színes ceruzával való színezés fejlesztése
- különböző anyagok felhasználása egy alkotói folyamatban
- munka öröme, művészet szeretetére való nevelés

A foglalkozáson szükséges eszközök: saját portré kollázs, kivágott arc részek (jobb és bal szem, orr, jobb és bal szemöldök, száj), színes papír, újságpapír, színes kartonpapír, olló, ragasztó, színes ceruza és filc

A foglalkozás menete

Technika óra

A testrészeket különválogatva, műanyag poharakba raktam. A foglalkozás elején a tanulók, mindegyik pohárból kivett egy-egy testrész képét, majd következett a kollázs összeállítása.

Elsősorban egy sziluettet rajzoltak, vágtak ki és ragasztották rá a kartonpapírra, ezután az arc elhelyezése következett. Miután minden a helyére kerül, ragasztóval rögzítették. Amikor már az arc elkészült, mindenki a fantáziájára lett bízva azzal kapcsolatba, hogy a portré milyen frizurát, színesek vagy egyéb kiegészítőket kap. A tanulóknak azon kívül, hogy a jobb és bal szemeket megkülönböztessék, semmilyen segítségre nem volt szükségük, a munka probléma mentesen és aktívan telt. Miután a képek elkészültek egymás mellé helyezték őket, és közösen értékeltük, valamint találgatni kezdtek melyik testrész kié lehet.

43. ábra A tanulók megkapják az arc részeit

A foglalkozás elemzése

A tanulók nagyon pozitívan álltak hozzá a feladathoz, örültek a különös munkának, illetve külön motiválóan hatott az, hogy a saját és osztálytársaik arcának a részeivel dolgozhattak, a legtöbb esetben miután elkészült az arc, haját, kiegészítőket úgy használták, hogy abból önarcképet kapjanak, hiába nem a saját testrészeiket kapták. Néhány gyerek nem önarcképet, hanem rokon, vagy egy ismerős képét akarták elkészíteni. Nagyon változatos és ötletes munkák születtek, ha az haj, vagy ruházat szempontjából tekintjük a képeket. Továbbá színes filcekkel és ceruzává még kidolgozottabbak lettek a munkák. A foglalkozás végén nagyon sok pozitív vissza jelzést kaptam és megállapíthattam, hogy ez a feladat igazán élvezetessé tette a gyerekek számára kollázs készítés technikáját.

44. ábra Harmadik osztályos tanulók kollázs készítése közben.

45. ábra Harmadik osztályos tanulók kollázsai

Összegzés

Szakedolgozatom megírása, gyakorlati munkák elvégzése során nagyon sok hasznos információval gyarapodtam, hiszen kutatásaim során mélyebben is beleástam a kollázs, montázs és azok különböző változatainak megismerésébe. Gyakorlati tevékenységeim során pedig hasznos tapasztalatokat szereztem. Ebben a sokoldalú, kreatív munkafolyamatban rengeteg lehetőség adódik, és úgy érzem a szakedolgozatomban leírtakat és gyakorlati felhasználást későbbi munkám során-, vagy akár más pedagógusok számára is használható lehet.

Dolgozatom első, második és harmadik pontjában a Kollázs-Montázs és Assamblage műfajának és technikai sajátosságainak megismerésével és bemutatásával foglalkoztam. Amíg az első pontban kifejezetten az alkotói hozzáállást a műfajok általános sajátosságait mutattam be, addig a további pontokban olyan művészettörténeti korstílusokat találtam, amelyekben hangsúlyosan jelennek meg ezekhez a műfajokhoz kapcsolódó technikák. A kutatásom során a művészettörténet lapjait kutatva nagyon sok érdekes alkotóval ismerkedtem meg, ez a stádium fontos volt a későbbiekben, hiszen ezalatt döntöttem el, hogy mely alkotások és művészek munkásságának bemutatása lehet alapja egy-egy iskolai alkotói tevékenységnek, hiszen munkámban ezt a kapcsolatot akartam bemutatni, hogy a egy műalkotás használható kiindulópontként, és szemléltető-, segédeszközként az iskolai vizuális nevelésben. Ezzel a hozzáállással, amellet, hogy új ismereti anyaggal bővül a tanulók tapasztalati doboza, fejlesszük a műelemző készségüket és alkotói eszköztáruk is bővül. Ezért e kiválasztott műfajok egy elméleti órán kerültek bemutatásra, amit egy ráépülő gyakorlati foglalkozás követett a korosztályos lehetőségeket figyelembe véve.

Az első foglalkozások során mindegyik osztályban prezentáció formájában kaptak egy kis betekintést a kiválasztott műfajba és kiválasztott képviselőinek munkásságába, amelyet minden korosztály érdeklődően és kíváncsian fogadott. Ahhoz, hogy ez a bemutató ne csak más művészek munkájaként legyen elérhető, megpróbáltam közelebb hozni a mindennapjainkhoz ezért olyan prezentációkkal készültem, amelyek során bemutattam a vetrített alkotásokra adott saját válaszaimat, saját alkotásaimat, hétköznapi tárgyak felhasználásával általam készített kollázsokat és montázsokat mutattam be, továbbá kreatív játékkal egészítettem ki ezeket az ismeretszerző órákat, amelyek mindig nagy sikereket arattak.

A második foglalkozás főszerepében pedig mindegyik osztályban saját munkáik, saját kreativitásuk, alkotótevékenységük volt a központban. Az első és negyedik osztályban az assamblage technikát alkalmaztuk, amelyben az volt a nem mindennapi, hogy semmilyen különleges eszközt nem kellett hozzá beszerezni, csak azokra az eszközökre volt szükségük, ami

éppen náluk volt-az iskolaszereikre, a többi már csak a kreativitásukra volt bízva. A tanulók pedig bebizonyították, hogy kreativitásuk határtalan és nagyon ügyesen tudtak a hétköznapi tárgyakkól egy arc portrét alkotni. Bár nagyon különböző korosztályokban próbáltuk ki ezt a tevékenységet, érdekes volt megfigyelni, hogy pontosan milyen különbségek, vagy éppen hasonlóságok vannak a két osztály között. Mivel a negyedikeseknek kevesebb időre volt szükségük, hogy elkészítsenek egy portrét a tárgyakkól. Ezért volt lehetőségünk a portré készítés mellett egy animációs kiegészítésre is, így médiaeszközöket is belevontunk a munkafolyamatba egy mozgókép készítő programot használva megmozgattuk a tárgyakkól összerakott portréinkat, ami nagy sikerélményt adott számukra.

A második osztályban montázs technikát alkalmazva készítettek a gyerekek egy általuk elképzelt állatot. A foglalkozáshoz egy kicsit nagyobb előkészület volt szükséges, mivel az állatok képét először ki kellett válogatni és ki kellett nyomtatni. Majd a tanulóknak a képzeletükre és a kreativitásukra volt bízva, hogy a különböző 3 kiválasztott állatoknak melyik testrészét fogják használni egy új lény létrehozásában. Az eredményekből látszik, hogy a gyerekek gond nélkül el tudták készíteni furcsábbnál-furcsább, érdekesebbnél-érdekesebb állatokat. A foglalkozás sikeres volt és maradandó emléket szereztek a gyerekek.

A harmadik osztályban kollázs technikát alkalmazva készíthettek egy olyan portrét, amelynek a készítéséhez, saját arcukról készült fénykép kivágatokat (szem, orr, száj, stb) használhattak fel. Saját arcuk a részeinek a felhasználásával készíthették el a portrét, csak éppen nem tudták, hogy melyik rész kié, de éppen ez volt benne a játékos, mert utána találgathatták egymás képeinek ki az alkotóeleme. A munkafolyamat során felhasználhattak, nem csak a nyomtatott képeket, de különböző színes papírokat, újságpapírt, filctollakat, színes ceruzát is. Tehát bármit a mi a rendelkezésükre állt. A végeredménynél semmi sem beszédesebb, hiszen különleges, kreatív képek készültek el.

Összességében a foglalkozások terv szerint alakultak és sikeresek voltak a tanulók köreiben mindegyik korosztályban, nem csak a tanulók, de én mint pedagógus is élvezettel figyeltem, hogyan bontakoznak ki a kreatívnál kreatívabb ötletek. Fontos része volt a munkának a kutatás, amely során olyan alkotókkal ismerkedtem meg, akikkel nem kifejezetten találkozunk az ajánlott tankönyvekben és programtervekben. Megállapíthatom, hogy ezek a műfajok bátran alkalmazhatóak a művészet és technika órákon, a lehetőségek tárháza pedig végtelen, ha mi is nyitottabban állunk hozzá az órák előkészítéséhez.

Резюме

За час написання дипломної роботи та виконання практичних завдань я отримала багато інформації, адже в період дослідницької роботи я мала змогу глибше зануритися в пізнання різновидів колажу і монтажу. У період проходження практики я збагатилася корисним для роботи досвідом. У даній різнобічній, креативній, навчальній діяльності є багато можливостей і я впевнена, що матеріал, викладений у дипломній роботі, стане в нагоді не лише в моїй подальшій роботі, і для використання (допомоги) іншими педагогами.

У першому, другому та третьому розділах дипломної роботи розглядала види та технічні характеристики Колажу-Монтажу та Ассамбляж. Якщо в першому розділі в основному орієнтуюся на творчий підхід та загальні характеристики видів цих трьох стилів образотворчого мистецтва, то в подальших розділах можна знайти такі види різних періодів художньої культури, в яких яскраво виділяються різновиди техніки, пов'язані з цими стилями. Переглядаючи сторінки історії мистецтва ознайомила з творчістю цікавих авторів, що було дуже важливим у подальшій роботі, адже це допомогло мені вирішити який твір та якого автора може бути прикладом для вивчення колажу-монтажу у школі. У своїй роботі намагалася продемонструвати, що твір мистецтва може використовуватись як основна тема уроку, і як допоміжний матеріал у шкільному візуальному вихованні. Таким чином, ми не лише розширюємо пізнавальний кругозір учнів, а й розвиваємо навички мистецтвознавства та творчих здібностей. Тому, з вибраними творами спочатку учні ознайомлюються теоретично, а потім, враховуючи вікові можливості, проводимо практичне заняття.

На першому занятті в кожному класі учні у формі презентації мали змогу ознайомитися з витворами мистецтва та творчістю авторів, що для них було дуже цікаво. Але, щоб презентація не була лише оглядом твору митця, я намагалася наблизити ці твори до повсякдення і показати свої погляди, свої роботи, свої рефлексії-парафрази колажу і монтажу знаменитих художників. При цьому роботі я використовувала буденні предмети, а також за допомогою креативних ігор доповнювала ці уроки пізнавальної тематики, які дуже любили учні.

На другому занятті в кожному класі у центрі уваги були власні роботи учнів, їхня креативність та творча діяльність. У першому та четвертому класах ми використовували техніку ассамбляж; це було незвичне тим, що діти мали працювати лише з тими предметами, які були у них під руками, тобто шкільне приладдя і їхня креативність. Учні довели що дитяча креативність безмежна і вони дуже вміло змогли створити картину або портрет з простих матеріалів. Хоча ці види роботи були використані для дітей різної вікової категорії, було дуже цікаво спостерігати які відмінності та які спільні характеристики є в

учнів цих класів під час роботи. Завдяки тому, що четвертокласникам потрібно було менше часу для виготовлення портрету, вони мали можливість за допомогою анімації та медіаресурсів, використовуючи спеціальну програму, привести в рух портрети, виготовлені з предметів, що було для них великим успіхом.

У другому класі за допомогою техніки монтажу учні мали створити вигадану тварину. Це заняття потребувало більше підготовки, тому що для виконання цієї роботи спочатку потрібно було вибрати та надрукувати зображення тварин. Потім учні мали вибрати 3 тварини, і частини їхнього тіла яких вони використовували для формування власної істоти. Результати показали, що діти без проблем можуть створити незвичні та цікаві тварини. Заняття було успішним і учні отримали багато позитивних емоцій.

У третьому класі за допомогою техніки колажу учні змогли створити портрет, для чого використовували деталі власної фотографії (очі, ніс, рот і т.д.). Під час створення портрету діти використовували частини обличчя, не знаючи при цьому кому вони належать, тому було дуже цікаво побачити у своєму портреті риси обличчя однокласників. У процесі виконання даного завдання використовувалися не лише друковані фотографії, але й кольоровий папір, газети, кольорові олівці, фломастери - тобто все, що було у них під руками. Результат уроку – створення незвичних та креативних робіт.

В загальному заняття проходили за планом і були успішними серед учнів всіх вікових категорій. Не лише діти, але і я, як педагог із задоволенням спостерігала як народжуються креативні ідеї. Важливою частиною моєї роботи було дослідження, внаслідок чого я познайомила з роботою таких митців, з творчістю яких ми не зустрічаємося ні у підручниках, ні в навчальних планах. На мою думку, ці види робіт сміливо можна використовувати на уроках мистецтва і технології, адже можливості безмежні, якщо і ми докладемо всі зусилля до підготовки уроку.

Mellékletek

Felhasznált irodalom

AETAS 30. évf. Farkas Zsuzsa: „Mostantól a festészet halott” 2015. 4. szám

Letöltés helye: http://acta.bibl.u-szeged.hu/40212/1/aetas_2015_004_144-156.pdf

[Letöltés ideje: 2023. 05. 02.]

Alekszandr Rodcsenko, a meglepő nézőpontos mestere (1924-1934), 2018

Letöltés helye:

https://mamanohaz.blog.hu/2018/02/06/alekszandr_rodcsenko_a_meglepo_nezopontok_mestere_1924

[Letöltés ideje: 2023. április 21.]

Andreas Gursky – Artworks

Letöltés helye: <https://www.artnet.com/artists/andreas-gursky/>

[Letöltés ideje: 2023.05.08.]

Barát Mihály: Régiségek új élete, Kárpát Igaz Szó, 1995

Letöltés helye:

<https://docs.google.com/document/d/1y93kVZ0K9M6R2Vendsxht10RDyEecTtOZF665hq8uWI/edit>

[Letöltés ideje: 2022. 10. 05.]

Beth Gersh-Nesic: A szintetikus kubizmus születése: Picasso gitárosai

Letöltés helye: <https://hu.eferrit.com/a-szintetikus-kubizmus-szueletese-picasso-gitarosai/>

[Letöltés ideje: 2023. 04. 23.]

Boris Groys: A konstruktivizmus filozófiája, Iskolakultúra 1996/6-7

Letöltés helye:

<https://www.iskolakultura.hu/index.php/iskolakultura/article/view/31354/31071>

[Letöltés ideje: 2022.10.09.]

Daniel Spoerri: Anekdotomania, 2011

Letöltés helye: <https://artportal.hu/magazin/daniel-spoerri-anekdotomania/>

[Letöltés ideje: 2022. 09. 22.]

Dawn Ades, Daniel F. Herrmann: Hannah Höch Works on Paper, Prestel, Erscheinungstermin, 2014

Letöltés helye: <https://docplayer.net/21697574-Hannah-hoch-prestel-munich-london-new-york.html>

[Letöltés ideje: 2023. 04. 30.]

Fotóművészet LXI évf. 3. szám, Nemzeti Kulturális Alap, 2018

Letöltés helye:

https://epa.oszk.hu/02900/02991/00009/pdf/EPA02991_fotomuveszet_2018_3.pdf

[Letöltés helye: 2022.01.19.]

Gyenes Zsolt: Az absztrakt fotográfia a kortárs művészetben, Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Képzőművészeti Mesteriskola, 2007

Letöltés helye: <https://pea.lib.pte.hu/bitstream/handle/pea/15382/gyenes-zsolt-dla-2007.pdf>

[Letöltés ideje: 2022. 01. 19.]

Helikon – Irodalom és kultúratudományi szemle – A százéves dada 2017/1, Budapest

Letöltés helye: https://iti.abtk.hu/images/kiadvanyok/helikon/Helikon_2017_1.pdf

[Letöltés ideje: 2022. 01. 29.]

Hornyik Sándor: A szürnaturalizmus archeológiája Bölcsészettudományi Kutatóközpont Művészettörténeti Intézet, Budapest, 2021

Letöltés helye: <http://real.mtak.hu/139111/1/Hornyik%20nyomdakész.pdf>

[Letöltés ideje: 2023. 04. 23.]

Kazinczy Gábor: Hagyomány és invenció a kollázművészetben, Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar Doktori Iskola, 1999

Letöltés helye: <https://core.ac.uk/download/pdf/80161776.pdf>

[Letöltés ideje: 2023.04.23.]

Liana De Girolami Cheney: Arcimboldo, Parkstone Press Ltd, London, 2014

Letöltés helye:

https://books.google.com.ua/books?id=efIRAQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

[Letöltés ideje: 2022. május 17.]

Nemes Gábor: A kollázs és montázs mint képalakítási eljárás változatai az építészeti rajzban I. kötet, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Rajzi és Formaismereti Tanszék, Budapest, 2007

Letöltés helye: <https://docplayer.hu/8322275-A-kollazs-es-montazs-mint-kepalkotasi-eljaras-valtozatai-az-epiteszeti-rajzban.html>

[Letöltés ideje: 2023.01.29.]

Perenyei Mónika: A jó pásztor. Bálint Endre kései fotómontázsaihoz. Magyar Fotográfiai Múzeum. 2014

Letöltés helye: <http://real.mtak.hu/84391/>

[Letöltés ideje: 2022. 01. 19.]

Perenyi Mónika: A titkos nyelv. Ars Hungarica 43. évf. 4. sz. 2017

Letöltés helye:

https://epa.oszk.hu/01600/01615/00010/pdf/EPA01615_ars_hungarica_2017_4_479-498.pdf

[Letöltés ideje: 2021. 11. 06.]

Steve Yates: A tér költészete, Tzpotex kiadó, Budapest, 2012

Letöltés helye: <https://interkonyv.hu/konyvek/?isbn=978-963-9664-77-7>

[Letöltés ideje: 2023. 04. 23.]

Szabó Éva: Festőiskola – a kollázs és a montázs, 2004

Letöltés helye: <https://hirmagazin.sulinet.hu/HU/pedagogia/festoiskola-a-kollazs-es-a-montazs?mainSearchText=&searchTypeSelector=All>

[Letöltés ideje: 2021.11.06.]

Szeifert Judit – Vajda Lajos

Letöltés helye: <https://mek.oszk.hu/05200/05262/html/eletrajz.htm#2>

[Letöltés ideje: 2023. 04. 30.]

Szilágyi Sándor: Anti-fotográfia Doktori Disszertáció, Pécsi Udományegyetem Bölcsészettudományi Kar Nyelvtudományi Doktori Iskola Kommunikáció Phd Program, 2011

Letöltés helye: <https://docplayer.hu/11469630-Szilagyi-sandor-anti-fotografia-doktori-disszertacio-temavezeto-horanyi-ozseb-egyetemi-tanar.html>

[Letöltés ideje: 2022.01.19.]

The Burlington Magazine Vol. 149, No. 1254 John-Paul Stonard: Pop in the Age of Boom: Richard Hamilton's 'Just What Is It That Makes Today's Homes so Different, so Appealing?', Burlington Magazine Publications Ltd., 2007

Letöltés helye:

https://www.researchgate.net/publication/259797380_Pop_in_the_Age_of_Boom_Richard_Hamilton%27s_Just_What_Is_It_That_Makes_Today%27s_Homes_so_Different_so_Appealing%27

[Letöltés ideje: 2022.05.17.]

Tom Wesselman (American, 1931 – 2004)

Letöltés helye: <https://www.artnet.com/artists/tom-wesselmann/>

[Letöltés ideje: 2022. 09. 19.]

Tóth Ferenc: A fénykép mint képzőművészeti médium, Iskolakultúra, 1992

Letöltés helye:

https://www.academia.edu/41584934/A_fenykep_mint_kepzomuveszeti_medium

[Letöltés ideje: 2023. 04. 23.]

Zádor Anna és Genthon István: Művészeti lexikon második kötet, Akadémiai kiadó, Budapest 1966

Letöltés helye: <https://www.szaktars.hu/akademiai/view/zador-anna-genthon-istvan-szerk-muveszeti-lexikon-2-kot-f-k-1966/>

[Letöltés ideje: 2022. 01. 19.]

Педагогічні вісник Поділля №3, Вікторія Хренова, Діана Тарасюк Колажування як один із засобів формування загальнокультурної грамотності та розвитку здобувачів освіти, Засновник: Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2022

Letöltés helye: https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2022/12/Pedag_visnik_Podil-32022_.pdf

[Letöltés ideje: 2023.01.15.]

Képjegyzék-Ábra jegyzék

1. ábra Pablo Picasso: Gitár kollázs (1913)

Letöltés helye: <https://arthive.com/uk/pablopicasso/works/376250~Gitara>

Letöltés ideje: 2022.05.17

2. ábra Daniel Spoerri: Sevilla-Serie Nr. 27. Assemblage 1992.

Letöltés helye: <https://artpool.hu/Fluxus/Spoerri.html>

Letöltés ideje: 2022.05.17.

3. ábra David Hockney: Anya kollázs (1982)

Letöltés helye: <https://www.printed-editions.com/artist/david-hockney/mother-los-angeles-dec-82-sold-petersburg-press/>

Letöltés ideje: 2023.04.30.

4. ábra Andreas Gursky: 99 cent (1999)

Letöltés helye: <https://www.artnet.com/artists/andreas-gursky>

Letöltés ideje: 2023.05.05./

5. ábra Stane Jagodic: Szimmetria, röntgenművészet, montázs (1972)

Letöltés helye: <https://www.stane-jagodic.com/X-Ray-Art>

Letöltés ideje: 2023.05.01.

6. ábra Giovanni Arcimboldo: Föld, Levegő, Tűz, Víz (1573)

Letöltés helye:

https://www.irodalmiradio.hu/femis/muveszetek/4muveszek/a_menu/arcimboldo.htm

Letöltés ideje: 2023. 04. 30.

7. ábra Tim Noble és Sue Webster

Letöltés helye: https://olomueveg.blog.hu/2009/06/14/popkult_arnyekkepek

Letöltés ideje:2022.05.17.

8. ábra Alekszandr Rodcsenko: Erről (1923)

Letöltés helye: <https://zarido.hu/alekszandr-rodcsenko-egy-fotos-a-hatalom-szolgalataban/>

Letöltés ideje: 2022.04.25.

9. ábra Hannah Höch: Englische Tänzerin (1928)

Letöltés helye: <https://agora.ifa.de/de/creativework/1890>

Letöltés ideje: 2023.04.30.

10. ábra Mimmo Rotella:Marlene (1964)

Letöltés helye: <https://www.wikiart.org/en/mimmo-rotella/marlene-1964>

Letöltés ideje:2023.05.05.

11. ábra Tom Wesselman: Still life (olaj, kollázs, 1963)

Letöltés helye: <https://www.flickr.com/photos/wallyg/2371765069>

Letöltés ideje: 2023. 05. 01.

- 12. ábra** Richard Hamilton: Just what is it that makes today's homes so different, so appealing?kollázs (1956)
Letöltés helye: <https://medium.com/@keran.andrew/richard-hamilton-collage-modernised-to-fit-todays-society-73afd2d768d2>
Letöltés ideje: 2022. 05. 17.
- 13. ábra** Kassák Lajos: 40 év jubileuma kollázs (1927)
Letöltés helye:
http://www.magyarmuhely.hu/cikk/bach_kolozsvari_koszinhaz_nadar_kassak_10494
Letöltés ideje: 2023. 05.01.
- 14. ábra** Vajda Lajos: Párduc és liliom montázs (1930-33)
Letöltés helye: <https://creazilla.com/nodes/7100550-parduc-es-liliom-1930-33-illustration>
Letöltés ideje: 2023.05.01.
- 15. ábra** Benkő György portré
Letöltés helye: <https://reveszimretarsasag.hu/hu/alkoto/8/benko-gyorgy>
Letöltés ideje: 2023.05.21.
- 16. ábra** Benkő György: A figyelő (kollázs, 1990-s évek)
Kulin Ágnes fényképe 2023.05.21.
- 17. ábra** Benkő György: Dinamika (kollázs, kevert technika 1992)
Kulin Ágnes fényképe 2023.05.21.
- 18. ábra** Benkő György: Nép ritmus (kollázs)
Kulin Ágnes fényképe 2023.05.21.
- 19. ábra** Picur Zoltán portréja
Letöltés helye:
<https://kmmi.org.ua/arckepecsarnok/muveszek/picur-zoltan>
Letöltés ideje: 2023. 05.01.
- 20. ábra** Picur Zoltán asszamlázai az Ungvári 10. sz. iskola dísztermében
Kuzma Katalin fényképe 2023.05.19.
- 21. ábra** Picur Zoltán kollázsai az Ungvári 10. sz. iskola dísztermében.
Csizmár Diana fényképe 2023.05.15.
- 22. ábra** Állat kollázshoz szükséges eszközök és anyagok
Saját fénykép 2022.11.30.
- 23. ábra** Állat kollázs háttere
Saját fénykép 2022.11.30.
- 24. ábra** Az állat részei: papagáj feje, zsiráf törzse, elefánt lábai, hal farka, szitakötő szárnya
Saját fénykép 2022.11.30.
- 25. ábra** Állat montázs
Saját fénykép 2022.11.30.

- 26. ábra** Portré kisfiamról, édesapámról, édesanyámról.
Saját fénykép 2022.11.30.
- 27. ábra** A kollázshoz szükséges eszközök és anyagok
Saját fénykép 2022.11.30.
- 28. ábra** Portré kollázs három portré fénykép felhasználásával.
Saját fénykép 2022.11.30.
- 29. ábra** Prezentáció bemutatása az első osztályban
Saját fénykép 2022.12.07.
- 30. ábra** Saját asszamlázsok bemutatása az első osztályban
Saját fénykép 2022.12.07.
- 31. ábra** Elsős tanulók asszamlázssai
Saját fénykép 2022.12.08.
- 32. ábra** Prezentáció bemutatása a negyedik osztályban
Saját fénykép 2022.12.09.
- 33. ábra** Szemléltető bemutatása edényekből és evőeszközökből a negyedik osztályban
Saját fénykép 2022.12.09.
- 34. ábra** Negyedik osztályos tanulók asszamlázs készítés közben
Saját fénykép 2022.12.12.
- 35. ábra** Negyedik osztályos tanulók arc asszamlázssai több pozícióban
Saját fénykép 2022.12.12.
- 36. ábra** Mozgóképek megtekintése a negyedik osztályban
Saját fénykép 2022.12.12.
- 37. ábra** Prezentáció bemutatása a második osztályban.
Saját fénykép 2022.12.13.
- 38. ábra** Második osztályos tanulók montázs készítés közben.
Saját fénykép 2022.12.13.
- 39. ábra** Második osztályos tanulók kész munkái
Saját fénykép 2022.12.13.
- 40. ábra** Prezentáció bemutatása a harmadik osztályban
Saját fénykép 2022.12.14.
- 41. ábra** Általam készített asszamlázsok
Saját fénykép 2022.11.30.
- 42. ábra** Harmadik osztályos tanulók asszamlázssai
Saját fénykép 2022.12.14.
- 43. ábra** A tanulók megkapják az arc részeit
Saját fénykép 2022.12.15.
- 44. ábra** Harmadik osztályos tanulók kollázs készítése közben.
Saját fénykép 2022.12.15.
- 45. ábra** Harmadik osztályos tanulók kollázssai
Saját fénykép 2022.12.15.

Beleegyző nyilatkozat

Ambrus Zsanettnek hívnak a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Magiszteri Tanítói szakos hallgatója vagyok, második évfolyamon. Magiszteri dolgozatom témája a fotómontázs és fotókollázs művészete; ezeknek a technikáknak az alkalmazása az elemi osztályos művészeti képzésben.

Ezzel a nyilatkozattal szeretném, a segítségüket, és beleegyezésüket kérni ahhoz, hogy a magiszteri dolgozatom gyakorlati részét az önök intézményében levezethessem a 2022-2023-as tanév során. Iskolai környezetben, két foglalkozás keretein belül vizsgálnám a gyerekek viszonyát a kollázs, montázs és asszamlázs művészettel az első, második, harmadik és negyedik osztályokban. Elsősorban bemutatnám a kollázst különböző stílusirányzatokban, illetve egy a témával kapcsolatos alkotói foglalkozást tartanék a tanulóknak, amely az első és negyedik osztályban asszamlázs, másodikban montázs, harmadikban pedig kollázs lenne.

A foglalkozásokról és az elkészült munkákról képeket is készítenék. A gyakorlat anyagát teljes diszkrécióval kezelném. Munkámban nem jelenne meg a gyermekek neve, a képeken pedig az arcuk nem fog vagy csak részletekben fog látszódni.

Tisztelettel, Ambrus Zsanett.

Mobil: +380689965245

E-mail: suto.zsani99@gmail.com

Oktatási intézmény neve: Viski I-III Fokozatú Kölcsey Ferenc Általános és Középfokú Tanintézmény

Iskola címe: Visk, Nagy u. 53

Iskolaigazgató neve és aláírása:

Köbely Rona/

2022.12.01./Visk

Ім'я користувача:
Ілдіко Греба

ID перевірки:
1015211265

Дата перевірки:
23.05.2023 16:11:05 CEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
24.05.2023 21:54:21 CEST

ID користувача:
100011752

Назва документа: Ambrus Zsanett

Кількість сторінок: 65 Кількість слів: 15849 Кількість символів: 121047 Розмір файлу: 5.04 MB ID файлу: 1014889074

4.85% Схожість

Найбільша схожість: 1.06% з Інтернет-джерелом (<https://core.ac.uk/download/pdf/80161852.pdf>)

4.37% Джерела з Інтернету 158 Сторінка 67

0.53% Джерела з Бібліотеки 6 Сторінка 68

1.19% Цитат

Цитати 5 Сторінка 69

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 1